

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Radek Stehlík

Arabské jaro 2010 – 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

.....
Bc. Radek Stehlík

Olomouc, 14. 4. 2014

Děkuji vedoucímu své práce, Mgr. D. Hamplovi, Ph.D., za odborné vedení,
ochotu a poskytnuté konzultace.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 TEORIE KONFLIKTU.....	7
1.1 DEFINICE KONFLIKTU	7
1.2 TYPOLOGIE KONFLIKTU	8
1.3 DYNAMIKA KONFLIKTU	10
1.4 ŘEŠENÍ KONFLIKTU.....	11
2 POLITICKÝ ISLÁM.....	12
2.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ISLÁMU	12
2.2 ISLÁMSKÉ POLITICKÉ MYŠLENÍ.....	13
2.2.1 Tradicionalismus	13
2.2.2 Sekularismus	14
2.2.3 Islamismus	16
2.3 ISLÁMSKÝ STÁT	17
2.3.1 Islámský stát a demokracie.....	20
3 ARABSKÉ JARO	23
3.1 PŘÍČINY ARABSKÉHO JARA	23
3.2 TUNISKO	25
3.2.1 Politický vývoj ve 20. a na počátku 21. století	25
3.2.2 Jasmínová revoluce	29
3.2.3 Porevoluční vývoj	32
3.2.4 Výsledky arabského jara v Tunisku	33
3.3 EGYPT	34
3.3.1 Politický vývoj ve 20. a na počátku 21. století	34
3.3.2 Revoluce v Egyptě.....	40
3.3.3 Porevoluční vývoj	43
3.3.4 Výsledky Arabského jara v Egyptě	46
3.4 LIBYE.....	47
3.4.1 Politický vývoj ve 20. století.	47
3.4.2 Revoluce v Libyi	49
3.4.3 Porevoluční vývoj	51
3.4.4 Výsledky Arabského jara v Libyi	52
3.5 SÝRIE	52
3.5.1 Politický vývoj ve 20. na počátku 21. století	52
3.5.2 Revoluce v Sýrii.....	54
3.5.3 Výsledky Arabského jara v Sýrii	57
3.6 DOPADY ARABSKÉHO JARA.....	58
4 PEDAGOGICKÁ APLIKACE	60
4.1 ZAKOTVENÍ TÉMATU V RVP PRO GYMNÁZIA	60
4.2 NÁVRH ČASOVÉ TEMATICKÉHO PLÁNU	61
ZÁVĚR.....	66
SEZNAM ZKRATEK.....	67
PRAMENY A LITERATURA	68
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	71
SEZNAM PŘÍLOH	75
ANOTACE	

ÚVOD

Cílem této práce je analyzovat procesy arabského jara v letech 2010 - 2012. K dosažení tohoto cíle jsme stanovili jako dílčí cíle specifikaci příčin a spojujících momentů, kvůli kterým se hovoří o jedné revoluční vlně, popsání politického systému a průběhu změn ve vybraných státech, porovnání dopadů arabského jara s ohledem na demokratizaci a islamizaci vybraných států, naším cílem je také navrhnout pedagogickou aplikaci tématu.

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se zaměříme na teorii konfliktu, definujeme konflikt, uvedeme základní typologie konfliktu, v teoretické rovině analyzujeme příčiny a schéma vývoje konfliktů. Druhá kapitola bude zaměřena na islám a jeho politickou dimenzi. Pozornost věnujeme rozdílům v základních směrech islámského politického myšlení, zejména na sekularismu a islamismu. Zaměříme se také na koncept státu s pohledu islámu. Třetí kapitola zahrnuje události arabského jara. Pozornost bude věnována příčinám revoluční vlny a společným znakům zasažených států. Zanalyzujeme dosavadní politický vývoj a průběh revoluce ve vybraných státech a shrneme výsledky revolucí. Pro podrobný rozbor budou vybrány státy, v nichž arabské jaro způsobilo výrazné změny. Pozornost věnujeme i roli moderních médií, která sehrála v šíření revoluční vlny významnou roli. Ve čtvrté kapitole se zaměříme pedagogickou aplikaci tématu. Vymezíme společná témata v této práci a příslušných vzdělávacích programech a navrhneme konkrétní způsoby jejich využití.

Státy severní Afriky byly po dobu několika desetiletí charakteristické poměrně malou proměnlivostí svého politického systému. Způsob vlády v těchto státech nebyl demokratický, autoritativní režimy po dlouhou dobu své vlády zůstávaly stabilní. Mezi léty 2010 – 2012 prošla státy severní Afriky a blízkého východu revoluční vlna známá jako arabské jaro. Arabské jaro je poměrně novým tématem, které nebylo doposud v české literatuře příliš reflektováno. Z českých psaných zdrojů byl pro tuto práci významný sborník textů Arabské jaro rok poté. Pro aktuální informace byly využity cizojazyčné zdroje, především odborné časopisy a zpravodajské servery BBC News, The New York Times a Al-Jazeera.

Diplomová práce vychází z českých i zahraničních zdrojů, ve kterých se vyskytují rozdílné formy psaní vlastních jmen. Některé zdroje používají český fonetický

přepis jména, jiné pracují s anglickým nebo francouzským způsobem psaní. Například jméno vůdce tuniských islamistů se v použitých zdrojích objevovalo ve formách: Rachid Ghannouchi, Rashid al-Ghannushi, Rášid Ghannúší. Z důvodů přehlednosti práce užíváme vždy pouze jednu formu psaní jména, nejčastěji je to anglický způsob psaní, protože z anglických zdrojů vycházíme v částech práce popisujících aktuální situaci. Výjimku tvoří části práce popisující politický vývoj Egypta a Libye, v těchto částech jsme vycházeli převážně z česky psaných zdrojů a proto používáme způsob psaní vlastních jmen užívaných v těchto zdrojích. V práci je také použit nejednoznačný pojem Západ. Pojem se objevuje v pracích L. Kropáčka a v této práci jej používáme ve stejném smyslu. Pojmem Západ se tedy rozumí USA a státy Evropské unie.

1 TEORIE KONFLIKTU

Tato kapitola se zabývá vymezením pojmu konflikt, specifikací konfliktů podle nejméně užívaných kritérií se zvláštním zaměřením na politické konflikty a konflikty v mezinárodních vztazích. Teoretickým vymezením konfliktu a příčin konfliktního jednání se zabývali mnozí autoři. Definice konfliktu a jejich dělení se v jistých aspektech liší u každého autora, podle jeho oborového zaměření. Pro tuto účely této práce, byly vybrány ty typologie, které souvisí s mezinárodními vztahy a ozbrojenými konflikty.

1.1 DEFINICE KONFLIKTU

Pro pojem konflikt neexistuje jedna všeobecně přijímaná definice, každý autor vymezuje daný pojem z jiného úhlu pohledu. Podle O. Bartose a P. Wehra jsou klíčovými znaky konfliktu neslučitelné cíle nebo nepřátelství a konflikt definují jako střetnutí svou nebo i více stran za účelem prosazení svých navzájem neslučitelných cílů nebo pro vyjádření vzájemného nepřátelství.¹ Sami autoři však podotýkají, že určit zda jsou cíle jednotlivých stran konfliktu zcela neslučitelné, není vždy nejjednodušší záležitostí. Proto, na rozdíl od jiných autorů, pracují i s pojmem nepřátelství. F. Tesař uvádí, že: „*Konflikt je výrazem individuálního nebo kolektivního sobectví, protože lidé mají sklon nadřazovat prospěch svůj či vlastní skupiny prospěchu ostatních.*“² Š. Waisová přistupuje ke konfliktu pomocí vymezení čtyř základních charakteristik: stran konfliktu, jejich jednání, zájmů a hodnot, jejich neslučitelnosti.³ P. Wallensteen uvádí, že konflikt existuje i v případě, že žádná ze stran nezformulovala své požadavky, a ani proti druhé straně nepodnikla žádné kroky. Konflikt je v jeho pojetí i určitým stavem mysli. Dokud není systém zcela předvídatelný, existuje strach a tedy i konflikt. Konflikt definuje jako sociální situaci, v níž minimálně dvě strany usilují ve stejné době o dosažení dostupného množství omezených zdrojů.⁴ Společným momentem zmiňovaných přístupů je neslučitelnost cílů jednotlivých stran konfliktu, všechny

---

¹ BARTOS, O. - WEHR, P. *Using Conflict Theory*. New York: CUP, 2002, s. 27 - 28.

² TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 26.

³ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 38.

⁴ WALLENSTEEN, P. *Understanding conflict resolution: war, peace, and the global system*. London: SAGE Publications, 2002, s. 15 – 16.

přístupy také pracují s konfliktem jako situací, která nemusí nutně zahrnovat prvky ozbrojeného násilí.

Zkoumání každého konfliktu vyžaduje přesnou specifikaci konfliktních stran a jejich cílů, či zájmů, což zahrnuje výzkum geopolitického a ekonomického postavení stran a historii jejich vzájemných vztahů, výzkum povahy a charakteru stran konfliktu a výzkum příčin konfliktu.⁵

1.2 TYPOLOGIE KONFLIKTU

Při rozlišování jednotlivých typů konfliktů se nejčastěji využívají tři základní hlediska – prostředky použité k řešení konfliktu, prostorové vymezení a příčiny konfliktu.⁶ Podle prostředků, jimiž je konflikt řešen, rozlišujeme konflikty ozbrojené a neozbrojené. Stát, který podle většiny definic může jako jediný legitimně využít fyzické násilí, zastává v ozbrojených konfliktech výsadní postavení. Stát je téměř vždy jednou z konfliktních stran při ozbrojeném konfliktu na svém území, protože je mezinárodním společenstvím vnímán jako jediná autorita v rámci svého území, očekává se, že svou autoritu bude prosazovat.⁷

Z prostorového hlediska můžeme hovořit o konfliktech vnitrostátních a mezinárodních. Typickým příkladem mezinárodního ozbrojeného konfliktu je válka, která je: „*organizovaným násilím mezi ozbrojenými sociálními skupinami, jehož cílem je buď fyzické zničení protivníka, nebo podlomení jeho vůle obhajovat své původní zájmy.*“⁸ Vedle vnitrostátních a mezinárodních konfliktů popisuje Š. Waisová také konflikt systémový, který od mezinárodního odlišuje tím, že mění strukturu, rozdělení moci a hodnoty v mezinárodních vztazích, zatímco mezinárodní konflikt nemá potenciál k zásadním změnám uspořádání soudobého světového systému.⁹ Za systémové konflikty můžeme považovat obě světové války, jako příklad mezinárodního konfliktu můžeme uvést válku Velké Británie a Argentiny o Falklandské ostrovy z roku 1982.

Většina konfliktů spojených s Arabským jarem byla vnitrostátní povahy, opoziční či povstalecká hnutí se v nich postavila proti tamější vládě. Š. Waisová dále vymezuje

---

⁵ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 39.

⁶ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 40.

⁷ WALLENSTEEN, P. *Understanding conflict resolution: war, peace, and the global system*. London: SAGE Publications, 2002, s. 63.

⁸ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2001, s. 430.

⁹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 41.

vnitrostátní konflikt tak, že „*podstata konfliktu se musí vztahovat k ústřednímu státu nebo vládní moci a funkcím.*“¹⁰ Podíl vnějších politických, diplomatických a ekonomických vlivů by měl být ve vnitrostátních konfliktech minimální, ideálně žádný. V současném provázaném světě se vnitrostátní konflikty zcela prosté vnějšího vlivu téměř nevyskytují, zejména v případě, že se jedná o ozbrojené konflikty. O. Krejčí uvádí, že většina občanských válek v rozvojových zemích se odehrála za účasti vyspělých zemí.¹¹ Podle kritérií Š. Waisové bychom konflikty arabského jara označili spíše za „*vnitřní konflikty pod vnějším vlivem.*“¹²

Z hlediska příčin konfliktů, cílů, kterých se jednotlivé strany snaží dosáhnout, je možné rozlišit celé množství typů konfliktů. O teritoriálním konfliktu hovoříme, pokud je předmětem sporu boj o určité území. Za teritoriální konflikt by se mohl označit spor Izraele a Sýrie o Golanské výšiny. Je-li příčinou konfliktu ideologie, hovoří se o konfliktech ideologických, podle Š. Waisové do této kategorie spadají i náboženské konflikty, jako příklad uvádí konflikty mezi obyvateli různého vyznání v Indonésii a Malajsii.¹³ Příčinou ekonomických konfliktů jsou zejména spory o důležité zdroje. Konflikty arabského jara bychom podle této klasifikace označili jako konflikty politické. Politický konflikt je specifikován tím, že se týká oblastí, „*kteřé jsou pro existenci subjektu a společnosti klíčové, a proto jsou garantovány nebo zajišťovány činností státu.*“¹⁴ V politických konfliktech mohou být stranami nejen státy, ale i revoluční či povstalecké skupiny, různá politická hnutí i mezinárodní organizace.

Důležitým momentem souvisejícím s příčinami zejména vnitrostátních konfliktů je také zajištění základních potřeb a bezpečnosti obyvatel země. Zpráva OSN (Organizace spojených národů) o lidském rozvoji z roku 1994 vymezuje oblasti bezpečnosti, které je potřeba zajistit a jejichž nenaplnění představuje hrozbu pro vypuknutí konfliktu. Zpráva rozlišuje bezpečnost ekonomickou, potravinovou, zdravotní, environmentální, osobní, společenskou a politickou.¹⁵ Ekonomická bezpečnost spočívá zejména v zaměstnanosti a pravidelném příjmu. Zpráva OSN uvádí,

---

¹⁰ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 42.

¹¹ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2001, s. 448.

¹² WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 42.

¹³ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 45.

¹⁴ PROROK, V. *Teorie a praxe řešení politických konfliktů*. Praha: Grada, 2011, s. 42.

¹⁵ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human development report 1994*. New York: Oxford University Press, 1994, s. 24 – 25.

že nezaměstnaností jsou nejvíce ohroženi mladí lidé, což se považuje za potenciální hrozbu, protože mladí lidé snáze podlehnou vlivu radikálních skupin. Podle obdobné zprávy z roku 2010 neměla v Tunisku, Egyptě a Libyi stálé zaměstnání ani polovina obyvatel v produktivním věku.¹⁶ Politická bezpečnost bývá vymezována zejména dodržováním lidských práv. Ve státech, kde dochází k jejich porušování, se kromě osobních práv a svobod obvykle potlačuje i svobodný přístup k informacím. Jak popíšeme v kapitole 3, státy, které revoluce arabského jara zasáhly nejsilněji, nedosahovaly potřebné míry bezpečnosti především v oblasti ekonomické a politické, částečně pak i v rovině osobní a společenské.

1.3 DYNAMIKA KONFLIKTU

Intenzita a dynamika konfliktu se během jeho průběhu mění, většina autorů tento jev označuje za eskalaci a deeskalaci konfliktu.¹⁷ Změna v intenzitě konfliktu může mít stejné příčiny, jaké způsobily původní propuknutí konfliktu, většinou však dochází k určité změně v podmínkách, O. Bators a P. Wehr rozlišují různé příčiny změn v konfliktech do dvou skupin – jednostranné a reciproční změny v intenzitě konfliktu. Reciproční změny vyvolané vzájemnou interakcí stran konfliktu přitom výrazně převládají, protože když jedna z konfliktních stran vystupňuje nebo naopak zmírňuje intenzitu konfliktu, protistrana ji většinou následuje.¹⁸

Eskalace a deeskalace nejsou jedinými fázemi konfliktu, Š. Waisová předkládá následující uspořádání: „*latentní konflikt, manifestace, eskalace, vypuknutí násilí, mrtvý bod, deeskalace, řešení konfliktu a postkonfliktní urovnání vztahů.*“¹⁹ Konflikt však nemusí projít všemi uvedenými stádii, nebo jimi nemusí projít v uvedeném pořadí, zvláště u dlouhotrvajících konfliktů jako je např. konflikt mezi Izraelem a Palestinou je možné vysledovat několik eskalací i deeskalací.

Potenciál pro vznik konfliktu, latentní stadium, existuje všude, kde jsou strany s rozdílnými zájmy a cíli, ale vzájemné rozpory nejsou natolik závažné nebo jednotlivé strany nedisponují dostatečnými zdroji, aby se pokusili druhou stranu eliminovat.

---

¹⁶ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human development report 2010*. New York: Macmillan, 2010, s. 189 – 190.

¹⁷ BARTOS, O. - WEHR, P. *Using Conflict Theory*. New York: CUP, 2002, s. 98.

¹⁸ BARTOS, O. - WEHR, P. *Using Conflict Theory*. New York: CUP, 2002, s. 99 – 110.

¹⁹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 56.

Stadium manifestace podle Š. Waisové propuká, jakmile jedna ze stran veřejně vysloví svůj záměr jednat na úkor protistrany. Na manifestaci pak přímo navazuje eskalace konfliktu, v této fázi se vztahy mezi stranami konfliktu výrazně mění, protože každá ze stran se snaží dosáhnout svých cílů a není ochotná ustoupit. Zatímco ve fázi eskalace je velmi obtížné konflikt řešit mírovým způsobem, ideální fází pro zahájení jednání je mrtvý bod, tedy situace, při níž žádná z konfliktních stran nemá k dispozici dostatečné prostředky k eliminaci protistrany a prosazení svých cílů silou. Vývoj konfliktu pak obvykle pokračuje fází deeskalace, kde se vztahy konfliktních stran opět mění a intenzita konfliktu se snižuje. Obvykle je ve fázi deeskalace přizvána třetí neutrální strana, která má napomoci při diplomatických jednání mezi konfliktními stranami. Pokud nedojde k nové eskalaci konfliktu, končí fáze deeskalace řešením konfliktu a postkonfliktním urovnáním vztahů.²⁰

1.4 ŘEŠENÍ KONFLIKTU

Š. Waisová uvádí, že mírového řešení konfliktu může být dosaženo poté, co strany dokáží najít kompromis mezi svými rozdílnými zájmy.²¹ Kromě mírového řešení lze ovšem uvažovat i o prosazení cílů jedné konfliktní strany a porážkou protistrany, u takového řešení však hrozí ještě větší riziko, že nebude konečné a konflikt znovu eskaluje. P. Wallensteen uvádí 7 mechanismů, jak mohou strany konfliktu dosáhnout dohody, do jeho výčtu patří změna cílů konfliktních stran, rozdělení předmětu sporu, strategie něco za něco, sdílená kontrola, přenechání kontroly třetí straně, volba vnějšího mechanismu, zapomenutí konfliktu a donucovací zásah třetí strany.²²

Jak jsme již uvedli, dlouhodobými příčinami konfliktů arabského jara byla nedostatečná míra ekonomické a politické bezpečnosti. Některé z problémů, které konflikt vyvolaly, zatím ve společnosti přetrvávají, a proto přetrvávají i nepokoje. Cesta k mírovému řešení sporů spočívá jednak v nalezení kompromisu mezi islamisty a sekularisty (podrobněji v kapitole 2), jednak v zlepšení ekonomické situace.

---

²⁰ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 58 – 64.

²¹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 64.

²² WALLENSTEEN, P. *Understanding conflict resolution: war, peace, and the global system*. London: SAGE Publications, 2002, s. 107 – 109.

2 POLITICKÝ ISLÁM

V této kapitole charakterizujeme islám a jeho aplikaci v politickém životě společnosti. Zaměříme se na základní směry politického myšlení muslimů. Charakterizujeme institut státu v islámu a vysvětlíme muslimské postoje k demokracii. Pro téma revolucí arabského jara je politická charakteristika islámu významná z důvodu posilování islamistických politických stran, které pozorujeme v současnosti. S posilováním islamismu souvisí také vztah islámu k demokracii, kterou se po pádu dosavadních režimů některé země snaží vytvořit.

2.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ISLÁMU

Spolu s judaismem a křesťanstvím patří islám mezi tři velká monoteistická náboženství. Vznikl na Arabském poloostrově v 7. století. Podle tradice Bůh, Alláh, zjevil svoji vůli proroku Muhammadovi, protože lidé sešli z pravé cesty a odchýlili se od boží vůle zjevované prostřednictvím proroků již dříve. Muhammad tak jako poslední prorok měl přivést lid na správnou cestu. Ztělesněním slova božího je posvátná kniha tohoto náboženství, Korán. Druhým důležitým zdrojem je sunna, soubor výroků proroka Muhammada a zpráv o jeho činech, která se skládá z jednotlivých hadíthů.

V prvotním islámu bylo mnohem důležitější než doktrinní učení vybudování náboženské obce, ummy, jež má být založena na solidaritě a spravedlivém rozdělení majetku. Za vlády prvních čtyř chalífů, světských i náboženských vůdců, se umma společně s islámem značně rozšířila. Její jednota a vzájemná solidarita však stále zůstávaly důležitou hodnotou. Zhruba třicet let po Muhammadově smrti byla jednota ummy narušena, když část muslimů odmítla následovat zvoleného chalífu a přiklonila se k Alímu, nejbližšímu Muhammadovu příbuznému.²³ V tomto rozkolu můžeme nalézt původ dvou velkých náboženských skupin, ší'itů, následovníků Alího, a sunnitů, stoupců zvoleného chalífy.

Islám klade silný důraz na jednotu a vzájemnou solidaritu, také proto není svými vyznavači chápán jakou pouhé náboženství, nýbrž je označován za celkový způsob života. Pro mnohé muslimy islám není jen otázkou jejich spirituality, ale výrazně se promítá jak do jejich osobního života, tak do veřejného života celé muslimské

---

²³ ARMSTRONG, K. *Islám*. Praha: Slovart, 2008, s. 42 – 72.

společnosti – tedy i do politiky. Nezanedbatelným faktorem formujícím politické myšlení ve světě islámu byl rovněž západní imperialismus, respektive duchovní a kulturní krize, kterou vyvolal.²⁴ Přímá politická a vojenská nadvláda západu sice během 20. století skončila, kulturní převaha však nadále posilovala a přiměla mnohé muslimské učence k hledání vysvětlení převahy západního světa a některé i k pochybnostem o dosavadních hodnotách. Toto zamyšlení a přehodnocení některých zavedených postojů bývá běžně označováno jako islámské probuzení, k největším proměnám přitom nedošlo na poli teologie či etiky, ale v oblasti politického myšlení.

2.2 ISLÁMSKÉ POLITICKÉ MYŠLENÍ

Základem islámu je jeho posvátná kniha, Korán, který je všemi muslimy uznáván za zjevené slovo boží. Ve způsobu interpretace Koránu se však už muslimové rozcházejí. L. Kropáček zdůrazňuje, že problémy rozdělující současný muslimský svět jsou spíše politické než věroučné povahy.²⁵ Podobně jako v ostatních velkých náboženstvích, tak i v islámu vznikla celá řada proudů a odnoží, často ovlivněných místními tradicemi, nejedná se tedy pouze o rozdělení na ší'ity a sunnity. V politickém myšlení je možné rozlišit tři základní proudy, které jsou popsány v této kapitole, jsou jimi tradicionalismus, sekularismus a islamismus.

2.2.1 TRADICIONALISMUS

Oba následující směry, sekularismus a islamismus, lze označit jako moderní, sekularismus přebírá modernitu západu a islamismus usiluje o novou, moderní, interpretaci islámu. Pro mnohé muslimy však není modernita, jak tvrdí I. Kouřilová, natolik důležitá.²⁶ Významnější jsou pro ně tradiční praktiky a odkaz učenců minulosti, k němuž pocitují silnou lojalitu a který není snadné odmítnout. V roce 1900 k tradicionalistům patřili téměř všichni muslimové, v dnešní době můžeme za čisté tradicionalisty považovat některé konzervativní učence islámu, ulamá, a také mnohé příslušníky súfijských řádů. Tisíce muslimů se sice neubránílo vlivu posledních dekád a přijalo za své mnoho moderních hodnot, ať už západních či jiných, přesto si stále

---

²⁴ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 10 – 12.

²⁵ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 77.

²⁶ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 32.

vysoce cení svých tradic a zvyklostí. Tyto muslimy můžeme označit za neotradicionalisty.²⁷

Podle I. Kouřilové k tradicionalistům patřila například velká část ajatolláhů v Íránu za vlády Muhammada Rezy Šáha nebo indonéská organizace Nahdotal Ulama založená v roce 1926, která je dnes největší muslimskou náboženskou organizací na světě. Tradicionalismus či neotradicionalismus je dodnes silný také v samém srdci islámského světa, v Saudské Arábii.²⁸ Tamější populace i vláda je do značné míry věrna tradicionalistickému myšlení, důležitou roli stále zosobňují představitelé kmenů a za svou ústavu označují Korán a sunnu.²⁹ Na poli tradicionalismu lze nalézt široké rozpětí, co se tolerance týče, patří sem běžní muslimové, kteří nemají problém s přijetím modernity v oblasti technologické a ekonomické, přejí si pouze dodržovat své tradiční zvyky. Existují ale i silně konzervativní skupiny odmítající rádio a televizi. Podle P. Barši najdeme silné tradicionalistické ukotvení i v radikálním hnutí Taliban, neboť vychází z hanafijské právní školy, která je jednou ze čtyř tradičních právních škol v islámu.³⁰

Protože tradicionalisté nepocitují tak hluboce krizi islámu ve 20. století a neměli se potřebu se k ní vyjádřit jako sekularisté a islamisté, mohlo by se zdát, že tento proud myšlení hraje v současném islámu spíše okrajovou roli, není tomu tak. Odkaz minulosti a specifické místní tradice jsou stále silné a určující pro mnoho muslimů.

2.2.2 SEKULARISMUS

Základním rysem sekularistů je podle I. Kouřilové to, že tezi o islámu jako celkovém způsobu života více či méně zavrhnou.³¹ Islám je pro ně pouhým náboženstvím, které sice patří do jejich osobního života, nemá však už řídit život veřejný a politický. Právě ve skutečnosti, že i veřejný život je podřízen islámu spatřují sekularisté důvod zaostalosti muslimů oproti Evropě a Americe. Realizace

---

²⁷ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 33.

²⁸ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 33.

²⁹ HUNTINGTON, S. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, s. 204.

³⁰ BARŠA, P. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 130.

³¹ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 11.

sekularistických myšlenek většinou znamená přejímání praktik a norem euro-americké kultury, v minulosti to byly zejména ideologie nacionalismu, socialismu a liberalismu.³²

K známým příkladům patří Turecko, které bylo ve 20. a 30. letech 20. stol. zreformováno do republiky podle evropského vzoru. Islám přestal být státním náboženstvím, právo šarí'a nahradil občanský zákoník inspirovaný švýcarským zákoníkem, náboženské školy byly uzavřeny a nahrazeny státním školstvím bez výuky náboženství, začal se dokonce vyžadovat západní styl oblékání. Turecké reformy byly silně ovlivněné ideologií nacionalismu, což byl prvek rovněž převzatý z Evropy, a v ústavě i na jiných místech byl vyzdvihován turecký národ. Poměrně silnou tradici má sekularismus také v Egyptě, kde už na konci 19. století byl zaveden občanský a obchodní zákoník vycházející z evropských předloh. Ústava Egypta z roku 1922 sice uváděla islám jako státní náboženství, ale to bylo využito spíše jako nástroj pro státní kontrolu náboženských institucí. Zejména Násirova vláda používala sice islámskou rétoriku k argumentaci a komunikaci s ostatními muslimskými státy, přitom však byla značně sekulární a i vlivná univerzita al-Azhar, která byla a je důležitou autoritou v náboženských i jiných otázkách, ztratila na své autonomii a byla integrována do státního školství.³³

Sekularismus nemá za cíl islám zcela odstranit ani zcela převzít euro-americký způsob života. Etické hodnoty vycházející z islámu jsou pro sekulární muslimy stále důležité. Sekularismus má kořeny rovněž v dřívější tradici. Právo šarí'a, jak připomíná L. Kropáček, vychází zejména z hadíthů a nikoli z Koránu, proto bylo už v minulosti zpochybňováno či zcela odmítáno.³⁴ Některé oblasti života se tak řídily podle šarí'atského práva, zatímco jiné záležitosti byly spravovány podle místního zvykového práva. Sekularismus lze podle I. Kouřilové chápat také jako oficiální potvrzení této tradice.³⁵

---

³² BARŠA, P. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 72.

³³ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 13 – 18.

³⁴ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 96.

³⁵ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 18.

2.2.3 ISLAMISMUS

L. Kropáček definuje islamismus jako: „*organizované úsilí o mocenské prosazení islámského řádu,*“³⁶ přičemž není nezbytně nutné, aby za tímto účelem bylo použito násilí. I. Kouřilová pak islamismus spojuje spíše s radikálními hnutími, zatímco pro umírněnější snahy se stejným cílem používá termín islámský modernismus, přičemž islamismus považuje pouze za jeho radikální odnož.³⁷ Islamisté plně souhlasí s tezí o islámu jako celkovém způsobu života. Islám v jejich pojetí má zahrnovat soukromý i veřejný život a obojí má být podřízeno právu šarí'a. Příčinu zaostávání muslimského světa za zeměmi Evropy a Ameriky nevidí islamisté v ovlivňování světských záležitostí náboženstvím, jak tomu bylo u sekularistů, ale v nesprávné interpretaci islámu a v nedodržování všech jeho zásad. Podle islamistů muslimové v minulosti sešli z pravé cesty, proto je potřeba se vrátit k samotným základům islámu, Koránu a sunně, a znovu je vyložit. Odkaz učenců minulosti tedy není pro islamisty, na rozdíl od tradicionalistů, závazný. Jedná se jim buďto o absolutní idžtihád, odmítnutí všech tradičních škol islámského práva, nebo mírnější tachajur, který umožňuje vybrat si precedent z kterékoli existující školy, zatímco v tradičním islámu byl každý spjat pouze s jedinou.³⁸ „*Prostor pro flexibilitu je umocněn tendencí odmítnout mnoho hadíthů, zpráv o činech a výrocích Proroka Muhammada, jako neautentické.*“³⁹ Přitom většina šarí'y, jejíž zavedení do všech oblastí života islamisté požadují, je odvozena právě z hadíthů. V Koránu je tento termín ve smyslu zákona použit pouze jednou a poté několikrát v jiných významech, neboť šarí'a není nezbytně právo, v překladu znamená bezpečná cesta.⁴⁰ V islamismu se tak z velké části jedná o zcela nové vyložení věroučných a jiných zásad než o návrat ke kořenům.

Islamismus všeobecně posiluje od 70. let 20. stol., ale za první masovější projev islamismu lze považovat už činnost Sdružení muslimských bratří. Tato organizace vznikla v Egyptě v roce 1928 a již ve 40. letech 20. stol. byla největším politickým a sociálním hnutím dožadujícím se zavedení islámského řádu, která působila v Egyptě

---

³⁶ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 82.

³⁷ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 12.

³⁸ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 19 - 21.

³⁹ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 20

⁴⁰ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 96.

i mimo něj. V 50. letech 20. stol. Násir Muslimské bratrstvo zakázal, od 70. let 20. stol. obnovilo svoji činnost a v důsledku jeho islamistických tlaků bylo do egyptské ústavy přidáno ustanovení, že: „*zásady islámské šari’y jsou primárním zdrojem legislativy.*“⁴¹ K nejvýznamnějším příkladům islamismu se řadí Íránská revoluce z roku 1979 a jí nastolený režim. O Íránu se tak jako o téměř jediném státu dá říci, že myšlenka islamismu a v něm zcela zvítězila a šari’a se stala oficiálním zákonem země. I. Kouřilová zdůrazňuje, že bohatý odkaz šíitské právní literatury při tom zůstal nevyužit.⁴² Jednalo se o zcela nové kodifikace islámského práva po vzoru západních zákoníků, to dodalo šari’e i rysy moderního práva, jež ve své tradiční podobě mravních ponaučení nikdy neměla.

O islamismu můžeme podle I. Kouřilové říct, že: „*se snaží být moderní, aniž by byl západní.*“⁴³ Je možné konstatovat, že u islamistů nenajdeme žádný odpor moderní technologii a dalším výtěžkům civilizace jako je tomu u některých extrémních tradicionalistů. Také zavedení institutu státu s oficiálně kodifikovaným právem šari’a jako státním právem je myšlenkou moderní. Islamisté nemají žádný problém s využíváním moderních technologií i postupů přicházejících z Evropy nebo Ameriky, chtějí je ovšem využívat pro své vlastní cíle. Vůdci islamistických skupin nejsou téměř nikdy učenci Koránu, ulamá. Ajatolláh Chomejní, íránský vůdce, byl coby vzdělaný duchovní spíše výjimkou mezi vůdčími osobnostmi islamismu. Podle L. Kropáčka je současná „*mladá technická inteligence*“⁴⁴ přesvědčena o své schopnosti vykládat islám stejně dobře jako tradiční náboženští učenci, a právě z této mladé světské generace se rekrutují stoupenci i vůdci radikálních islamistických skupin.

2.3 ISLÁMSKÝ STÁT

Jedním z vrcholných cílů islamistů je zavedení islámského státu, nejedná se přitom o obnovení tradičního chalífátu, ale o moderní stát, který bude mít islám a právo šari’a zakotven ve svém právním řádu. Jedná se tedy o poměrně nový koncept, který

---

⁴¹ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 25.

⁴² KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 28.

⁴³ KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 31.

⁴⁴ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 76.

s výjimkou Íránu nebyl doposud realizován. Představy o konkrétní podobě islámského státu nejsou ani zdaleka jednotné. J. Bureš uvádí, že mnozí islamisté se ani konkrétní plány na podobu islámského státu předkládat nesnaží, spíše svými populistickými tezemi usilují o narušení současného mocenského uspořádání.⁴⁵

S. Huntington popisuje strukturu politické loajality mezi muslimy. V muslimské populaci není obvyklý pocit sounáležitosti s určitým státem. Muslimové mají tradičně silné vazby na rodinu či kmen, poté k společenství věřících a islámu celkově. Politická loajalita k národním státům, výtvorům koloniálních mocností, je poměrně nízká.⁴⁶ Podoba států totiž odráží spíše dobové hranice vlivu jednotlivých velmocí, než rozložení jednotlivých skupin obyvatelstva, a tak řada kmenů žije na území několika států. Jak uvádí J. Bureš islamisté se snaží využít malou zakotvenost národního státu ve svůj prospěch, a také proto v současnosti zvykové právo a tradiční kmenové vazby spíše posilují, než aby ustupovaly modernímu státnímu občanství a zákonům.⁴⁷

Zdůrazňovaný požadavek islamistických tezí je zavedení islámského práva šarí'a. I. Chomejní popisuje zákony šarí'y jako ucelený systém zahrnující všechny oblasti lidského života a společnosti, tvrdí také, že všechny zákony a nařízení vycházejí přímo z Koránu a sunny.⁴⁸ S takovouto interpretací však nesouhlasí i řada islámských reformních myslitelů, kteří připisují šarí'e spíše etický než právní charakter. J. Bureš argumentuje, že ani v době vlády prvních čtyř chalífů, na něž se islamisté často odvolávají, nebyla šarí'a vnímána jako oficiální kodex a byla oddělena od vlády a politiky.⁴⁹ Přesto dnešní islamisté požadují, aby se šarí'a stala jakousi ústavou státu. V tradičním obsahu přitom najdeme pouze občanskoprávní záležitosti, jako jsou dědictví a rozvody, hledat v těchto zásadách i veřejnoprávní obsah znamená připisovat jim zcela nový význam.

V koncepci islámského státu lze vyzorovat značné rozdíly mezi pojetím ší'itů a sunnitů, přičemž ší'itská koncepce se jeví jako více radikální. Ší'ité jsou podle

---

⁴⁵ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 41.

⁴⁶ HUNTINGTON, S. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, s. 203.

⁴⁷ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 29 - 30.

⁴⁸ CHOMEJNÍ, I. *Velájat-e faqih (Vláda faqíha): Islámská vláda*. Teherán: Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního, 2004, s. 40 - 41.

⁴⁹ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 54.

J. Bureše v této oblasti radikálnější, protože mají jasnou představu o tom, jak má islámský stát vypadat. Na rozdíl od sunnitů totiž ší'ité své myšlenky už uskutečnili v podobě íránské revoluce v roce 1979.⁵⁰ Sunnitští islamisté jsou pak méně radikální, jednak z důvodu, že jim chybí přesná koncepce toho, jak by měl islámský stát vypadat, jednak i z důvodů náboženských. J. Bureš argumentuje, že zatímco podle šiitů muslimové jasně pochybili a sešli z pravé cesty, sunnité věří, že po smrti proroka Muhammada byla muslimská komunita vedena Bohem. Je pro ně tedy nemožné současný stav zcela odmítnout jako špatný, protože muslimská komunita byla a je řízena neomylným božím záměrem. V sunnitském prostředí je navíc tradičně anarchie či občanská válka hodnocena jako horší než tyranie, někteří tradicionalisté dokonce zcela odmítají myšlenku vzpoury proti panovníkovi, i když je nespravedlivý.⁵¹ Proto některá sunnitská islamistická uskupení odmítají myšlenku násilného převzetí moci. Politická koncepce sunnitských islamistů, například Muslimského bratrstva v Egyptě, je ale poněkud vágní. Drží se proklamování suverenity Boha a hesla „*Korán je naše ústava*,“⁵² konkrétní obsah a plán uspořádání společnosti však jejich programu chybí. Podle P. Barši je příčinou moralistických kázání islamistů právě to, že nejsou schopni vypracovat vlastní teorii politických institucí, které jsou ale nezbytné pro fungování politické společnosti.⁵³ Místo popisu islámských politických institucí přichází s popisem islámských ctností, ústředním tématem jejich politiky je tak etika. Vychází přitom zejména z obecných islámských etických zásad, proto můžeme předpokládat, že islámský stát by byl státem sociálním. Islamisté se velmi zajímají o sociální rozdíly mezi bohatými a chudými, soukromý majetek sice považují za nedotknutelný a třídní boj také odmítají, bohatí však mají povinnost převzít odpovědnost za chudé – výrazem toho je povinné placení tradičního zakátu.

Ší'itská představa naopak nabyla íránskou revolucí zcela konkrétní podoby. Podle I. Chomejního byl celý systém vládnutí v rozporu s islámskými zásadami už od doby dynastie Umajovců. Systém monarchie, který panoval i v Íránu za vlády šáha, je podle

---

⁵⁰ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 42.

⁵¹ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 42 – 43.

⁵² BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 43.

⁵³ BARŠA, P. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 102 – 103.

něj v rozporu s islámem. Tvrdí, že neislámské politické systémy jsou v podstatě polyteistické, protože se neřídí vůlí jediného Boha, který jediný může být v islámu suverénem.⁵⁴ Ší'ité pod Chomejního vedením přijali jako jediné možné východisko cestu otevřené vzpoury a revoluce. „*My jsme povinováni vykořenit stopy polyteismu z muslimské společnosti a života muslimů a zlikvidovat je (...) Tato prohnilost na zemi musí být zničena a její původci potrestáni.*“⁵⁵ Na rozdíl od sunitského islámu, kde legislativní moc náleží pouze Koránu, exekutivní moc pouze Bohu a soudní moc každému věřícímu, zná ší'itský islám instituci imáma, politického a duchovního vůdce, na něhož je delegována část božské výkonné moci.⁵⁶ Přímět většinové sunnity následovat ší'itské myšlenky se však Chomejnímu nepodařilo, a tak měl Íránský koncept výraznější vliv pouze v Libanonu, kde se jej snažili následovat příslušníci ší'itského hnutí Hizballáh, které má k Íránu pro shodu v náboženských otázkách myšlenkově blízko.⁵⁷

2.3.1 ISLÁMSKÝ STÁT A DEMOKRACIE

Přestože islamisté obvykle přesně nedefinují, jaké politické uspořádání považují za ideální, nijak se netají svou kritikou liberální demokracie, už jenom protože jde právě o západní, do islámského světa dovezený a implantovaný způsob politické organizace. Přesto, jak zmiňuje J. Bureš, mnohá, zejména sunitská, uskupení usilují o vítězství prostřednictvím místních voleb.⁵⁸ L. Kropáček připomíná, že v Alžírsku v roce 1992 bylo volebnímu vítězství islamistické strany FIS (Front Islamique du Salut, Islámská fronta spásy) zabráněno jenom zásahem armády.⁵⁹ Ačkoli v dlouhodobém průměru volební podpora islamistických stran málokdy přesáhne 20%, mnohá islamistická hnutí odmítají násilné uchopení moci a usilují o prosazení své věci cestou politické soutěže – pokud je taková soutěž v dané muslimské zemi vůbec možná. Nelze totiž tvrdit, že by

---

⁵⁴ CHOMEJNÍ, I. *Velájat-e faqih (Vláda faqíha): Islámská vláda*. Teherán: Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního, 2004, s. 44 – 45.

⁵⁵ CHOMEJNÍ, I. *Velájat-e faqih (Vláda faqíha): Islámská vláda*. Teherán: Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního, 2004, s. 45.

⁵⁶ BARŠA, P. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 105.

⁵⁷ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 43 – 44.

⁵⁸ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 47.

⁵⁹ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 94.

dosavadní více či méně sekularizované vlády nastolily ve svých zemích demokracii.⁶⁰ Islamističtí kritikové Západu jsou si dobře vědomi jeho malé zásadovosti. Západ na jedné straně hlásá o demokracii a lidských právech a na straně druhé podporuje místní nedemokratické autoritářské režimy. Je až příliš jasné, že Západu jde především o zajištění stabilních dodávek ropy. Účelovost Západu je zdrojem kritiky i pro systém západní demokracie. Pokud islamisté s demokracií souhlasí, rozhodně si nepřejí kopírovat podobu demokracie západní, ale chtějí demokracii v islámském duchu.⁶¹

Jedním ze základních prvků západní demokracie je princip suverenity lidu, islamisté však proklamují suverenitu Boha (Alláha). Tento v praxi těžko uchopitelný koncept může být snadno zneužit k potlačování lidských práv nebo k zpochybnění legitimacy vlády. Pokud je Alláh jediným legitimním suverénem, pak nemůže být moc panovníka nikdy legitimní, ačkoli je nezbytná.⁶² Na druhé straně někteří islámští myslitelé vysvětlují suverenitu lidu jako boží záměr, suverenita lidu pak neodporuje ani islámu ani konceptu svrchovanosti Alláha. Většina islamistů tedy suverenitu lidu zcela neodmítá, spíše se vedou diskuze o přípustné míře lidové suverenity.⁶³

Samotní islamisté obhajují islám jako demokratický, vycházejí přitom z koránského principu porad šúrá. Tento princip má sice v islámu dlouhou tradici, zmínky o povinnosti vládce se radit nalezneme i v Koránu, nicméně v minulosti nebyl příliš zdůrazňován ani dodržován, jeho důležitost však od konce 19. století narůstá a prosazují jej často právě islamisté, například Muslimské bratrstvo v Egyptě nebo Strana obrody (Hizb an-Nahda) v Tunisku.⁶⁴ Najdou se ovšem i islamistické skupiny, které demokracii zcela odmítají a považují ji za s islámem neslučitelnou. Tento názor zastávalo například íránské Konstituční hnutí v první polovině 20. stol., jeho představitelé odmítali zejména ideu rovnosti všeho lidu, považovali ji za nerealizovatelnou.⁶⁵

---

⁶⁰ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 87.

⁶¹ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 90 – 92.

⁶² BARŠA, P. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 104.

⁶³ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 55.

⁶⁴ KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 93.

⁶⁵ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 52.

Institut národního státu má v islámském světě jen malou legitimitu a politické zakotvení. Většina radikálních islamistů jej považuje za produkt Západu a přeje si muslimskou společnost oprostít od západních společenských modelů.⁶⁶ Národní státy podle islamistů narušily jednotu společenství věřících, ummy, a přispěli k podmanění muslimského světa Západem. Vybudování univerzálního islámského státu je však spíše teoretickým než praktickým cílem islamistů, který leží v blíže nespecifikované budoucnosti. Arabské jaro způsobilo pád několika sekulárních autoritativních režimů a zvláště umírněnější islamistická uskupení využila příležitosti získat podíl na politické moci v nových volbách. Paradoxně tak v zasažené oblasti posílil zároveň islamismus i demokracie.

---

⁶⁶ BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. Praha: Eurolex Bohemia, s. 58.

3 ARABSKÉ JARO

V této kapitole se zaměříme na vlnu nepokojů, protestů a revolucí, pro niž se používá souhrnný termín arabské jaro. Revoluce a protesty arabského jara zasáhly mnoho států v severní Africe a na Blízkém východě. Podle zpravodajského serveru BBC arabské jaro zasáhlo Tunisko, Egypt, Libyi, Jemen, Sýrii, Bahrajn, Saudskou Arábii, Maroko, Alžírsko, Jordánsko, Omán a Kuvajt.⁶⁷ Ne v každé zasažené zemi došlo k revoluci nebo státnímu převratu. V některých státech proběhly pouze mírné protesty, které nezpůsobily výraznější změnu politického systému. V Maroku například demonstranti nepožadovali rezignaci krále Muhammada VI. ale zavedení konstituční monarchie a situace se po sepsání nové ústavy, která nijak významně moc panovníka neomezila, uklidnila.⁶⁸ Pro podrobnější analýzu byly v práci vybrány státy, v kterých protesty přerostly v revoluci usilující o zásadní změnu politického režimu v zemi. Zajímavým faktem je, že všechny země, v nichž došlo k výrazným politickým změnám, byly autoritativní republiky. Zatímco v zasažených monarchiích, Bahrajnu, Maroku nebo Saudské Arábii, nedošlo k výraznějším změnám. Pozornost budeme věnovat společným rysům událostí ve vybraných zemích, kvůli kterým, ačkoli průběh dopady v jednotlivých státech jsou značně odlišné, hovoříme o jedné revoluční vlně.

3.1 PŘÍČINY ARABSKÉHO JARA

Za počátek arabského jara autoři shodně označují 17. prosinec 2010, kdy se tuniský pouliční obchodník Mohammed Bouazizi, kterému policie zabavila jeho prodejní vozík, protože neměl licenci, upálil.⁶⁹ Tato událost rozpoutala sérii nepokojů, které nemají v rámci několika uplynulých desetiletí v regionu obdobu. B. Lynch zdůrazňuje, že na počátku událostí nestála v pozadí žádná organizovaná skupina. Myšlenky se šířily s pomocí mladé generace zejména prostřednictvím sociálních sítí dodávajících prodemokratickou a svobodnou atmosféru, což vedlo

---

⁶⁷ Arab uprising: Country by country. *BBC News* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-12482680>>.

⁶⁸ BERÁNEK, O. *Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 62.

⁶⁹ WEST, J. *Karama!: journeys through the Arab Spring*. London: Heron Books, 2011, s. 1.

zejména v Evropě a USA k úvahám o vyústění arabských revolucí ve vznik liberálně demokratických států.⁷⁰

M. Čejka vnímá odpor proti tradičním autoritativním vládcům jako pokračování procesu úsilí muslimů o dosažení nezávislosti. Ještě na začátku 20. století žila většina Arabů na blízkém východě pod nadvládou osmanského Turecka, turecké impérium se po první světové válce zhroutilo, ale místo samostatnosti se většina států dostala pod mandátní správu Spojeného Království nebo Francie. Po druhé světové válce mandátní a koloniální správa skončila, ale většina států severní Afriky a blízkého východu se stala nástrojem politiky USA nebo SSSR ve studené válce a díky jejich podpoře stanuli v čele dosazení vládců a minoritní skupiny. Po skončení studené války USA ve snaze o udržení vlivu v oblasti pokračovaly v podpoře dosavadních vůdců jako prezidenta Mubaraka v Egyptě nebo dynastie Saúdů v Saudské Arábii.⁷¹ Stejný názor zastává i P. Barša, podle nějž státy arabského světa měly doposud pouze formální nezávislost, a současné revoluce považuje za krok k nezávislosti skutečné.⁷² Za důležitý znak revolucí arabského jara můžeme považovat také to, že směřovaly pouze proti místním politickým systémům a vládcům, nikoli proti jejich dlouholetým západním spojencům: „*Ve většině demonstrací prvních revolučních týdnů chyběla protiizraelská a protiamerická hesla.*“⁷³ Revolucemi zasažené státy společně charakterizuje vysoká míra centralizace moci, snaha o doživotní setrvání vůdce ve funkci, přestože se jedná o volené prezidenty, a významná pozice ozbrojených sil jako opory režimu. Za jednu z příčin arabského jara můžeme považovat nedostatek politické svobody.

Původní protest vyvolaný smrtí Mohammeda Bouazizihho poukazuje na svázanost a nedostatek svobody a problémy v oblasti ekonomiky. Zpráva o stavu ekonomické svobody v jednotlivých zemích světa z roku 2009 zařadila ve svém výčtu 141 zemí Tunisko na 94. a Egypt na 93. místo.⁷⁴ V Tunisku i okolních zemích bránilo svobodnému podnikání mnoho oficiálních překážek i rozsáhlá korupce. E. Martin uvádí, že pro získání obchodní licence bylo v Tunisku zapotřebí překonat 55 administrativních

---

⁷⁰ LYNCH, B. Arab Spring: origins, implications, outlook. *New Zealand International Review*, 2011, roč. 36, č. 6, s. 9 – 10.

⁷¹ ČEJKA, M. Historické souvislosti arabského jara. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, s. 64 – 70.

⁷² BARŠA, P. Arabské jaro s ročním odstupem. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, s. 75.

⁷³ BARŠA, P. Arabské jaro s ročním odstupem. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, s. 75.

⁷⁴ GWARTNEY, J. Economic Freedom of the World 2009 Annual Report [online]. c2009, [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: < http://www.freetheworld.com/2009/reports/world/EFW2009_BOOK.pdf>.

náležitostí, potřebné procedury trvaly více jak 140 dní a jejich celkové náklady se pohybovaly okolo výše ročního příjmu, který drobný obchodník mohl mít.⁷⁵ Zasažené země měly dlouhodobě vysokou míru nezaměstnanosti. Za jednu z příčin arabského jara považujeme i nedostatek ekonomické bezpečnosti.

Z Tuniska se revoluční nálady rychle rozšířily i do dalších států. Ještě v prosinci 2010 začaly protesty v sousedním Alžírsku, v lednu 2011 propukly v Egyptě, na jaře v Maroku. V Tunisu a Egyptě byli dosavadní političtí vůdci donuceni rezignovat v rámci několika týdnů, tím se však rychlý revoluční postup zastavil. V Libyi a následně v Sýrii vypukly občanské války, v Bahrajnu byla opozice za asistence Saudské Arábie brutálně potlačena.⁷⁶ Intenzita a dopady protestů byly značně různorodé, zejména tradiční monarchie, jako Maroko nebo Saudská Arábie, se projevily jako daleko stabilnější než vojenské autoritativní režimy. V otázce různorodosti výsledků arabského jara nelze pominout ani zahraniční politiku Západu, který má v dané oblasti strategické zájmy. Zatímco v Egyptě, byť režim prezidenta Mubaraka byl poměrně stabilním spojencem, Západ podpořil spíše povstalce, v Bahrajnu, kde sídlí námořní vojenské síly USA, v zájmu o stabilitu v oblasti proběhlo silové potlačení opozice bez velké pozornosti a publicity.⁷⁷

3.2 TUNISKO

Severoafriický stát, který získal nezávislost v roce 1956 a od roku 1957 je republikou⁷⁸ se stal místem propuknutí arabského jara. Revoluce v Tunisku z let 2010 až 2011 bývá autory označována také jako jasmínová. V této části práce popíšeme novodobý politický vývoj státu a podáme analýzu revolučních událostí a změn, které ve společnosti vyvolaly.

3.2.1 POLITICKÝ VÝVOJ VE 20. A NA POČÁTKU 21. STOLETÍ

Ústředí roli v procesu získání nezávislosti Tuniska i v následujícím politickém vývoji sehrála sekulární politická strana Neo-Destur založená ve 30. letech 20. stol.

---

⁷⁵ MARTIN, E. On One Forgotten Cause of the Arab Spring: the Lack of Economic Freedom. *Economic Affairs*, 2012, roč. 32, č. 3, s. 94 – 95.

⁷⁶ GOMBÁR, E. Arabské revoluce - Nástup demokracie nebo islamismu? In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, s. 32 – 33.

⁷⁷ ŠLECHTA, O. Intervence v Libyi – černý Petr arabského jara. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, s. 17.

⁷⁸ GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 90.

Strana byla finančně podporována zejména pozemkovými vlastníky. Díky svým prodemokratickým a prosociálním cílům oslovila i chudší vrstvy obyvatel.⁷⁹ Nejvýznamnějším představitelem této strany byl pozdější první tuniský prezident Habib Bourguiba, který od 30. let 20. stol. usiloval o nezávislost Tuniska. K upevnění dominantního postavení Bourguiby a strany Neo-Destur v Tunisku přispěla spolupráce s francouzskou koloniální vládou při potlačování guerillových oddílů v 50. letech 20. stol.⁸⁰ Významnou pozici v počátku samostatného Tuniska měla také odborová organizace UGTT (Union Générale des Travailleurs Tunisiens). Po získání nezávislosti bylo v Tunisku jasně patrné proevropské směřování. Islamisté věrní Benu Youssefovi, druhému významnému představiteli strany Neo-Destur, byli s pomocí Francie, která podporovala vznik sekulárního státu, silově potlačeni. Islamistické křídlo strany Neo-Destur tímto zaniklo a Bourgiba začal v Tunisku budovat sekulární stát. Konec 50. let 20. stol. a 60. léta 20. stol. můžeme charakterizovat rozvojem sekularismu, který provázelo zrušení islámských soudů i škol, které byly nahrazeny státními institucemi. Ve školách platil zákaz zahalování dívek, zrušena byla polygamie a došlo k zrovnoprávnění pohlaví.⁸¹ Odvrácenou stranou Bourguibovy vlády bylo budování autokracie, jakákoli významnější pozice ve společnosti byla téměř nezbytně spojena s členstvím ve straně Neo-Destur, která se v roce 1964 přejmenovala na Socialistickou ústavní stranu – PSD (Parti Socialite Destourien).⁸²

V 70. letech 20. stol. začala strana opouštět své původní demokratické a socialistické ideály, což spolu s narůstajícími ekonomickými rozdíly mezi úzkou skupinou majetných a zbytkem obyvatelstva vedlo k posilování opozičních skupin, především islamistů. K nejvýznamnějším patřil Rachid Ghannouchi a jeho Hnutí islámské tendence – MTI (Mouvement de la Tendance Islamique), které kromě návratu k tradičním hodnotám islámu požadovalo také parlamentní pluralitu a jiné demokratické hodnoty.⁸³ V 80. letech 20. stol. se ekonomické potíže obyvatelstva prohlubovaly, což posilovalo vliv islamistických organizací, kvůli jejich charitativním činnostem. Intenzita

---

⁷⁹ MURPHY, E. *Economic and political change in Tunisia: from Bourguiba to Ben Ali*. New York: St. Martin's Press, 1999, s. 51.

⁸⁰ GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 86 – 89.

⁸¹ GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 90 - 91

⁸² GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 96

⁸³ TAMIMI, Azzam S. *Rachid Ghannouchi a democrat within Islamism*. Oxford: Oxford University Press, 2001. s. 46

zásahů prezidenta Bourguiby proti opozici postupně sílila. V roce 1984 po zrušení dotací na základní potraviny, jejichž cena tak stoupla na dvojnásobek, vypukly silné nepokoje, které byly silově potlačeny. Ozbrojený zásah proti demonstrantům vedl pozdější prezident generál Zine al-Abidine Ben Ali, který byl jmenován do funkce ministra vnitra. V následných represivních opatřeních byl zatčen představitel islamistů Ghannouchi a MTI bylo obviněno ze snah o budování islámského státu. Represe postihly také UGTT, která ztratila svoji dosavadní nezávislost a dostala se pod kontrolu PSD.⁸⁴

Po bombových útocích v roce 1987 byl veden s představiteli islamistů soudní proces, v němž padlo několik rozsudků smrti. Ghannouchi však pro nedostatek důkazů odsouzen nebyl. Prezident Bourguiba, který považoval Ghannouchiho za svého hlavního odpůrce usiloval o obnovení procesu a Ghannouchiho odsouzení.⁸⁵ Prezidentovo zdraví se po fyzické i psychické stránce rapidně zhoršovalo. Ben Ali, v té době již premiér, 7. listopadu 1987 společně s Národní gardou obsadil prezidentský palác, Bourguibu nechal lékaři prohlásit za neschopného vládnout a sám zaujal místo prezidenta.⁸⁶

Ben Ali coby prezident, premiér, předseda vládnoucí strany a velitel bezpečnostních složek koncentroval do svých rukou značnou moc. Strana se přejmenovala na Demokratické ústavní sdružení – RCD (Rassemblement Constitutionel Démocratique). Na počátku jeho vlády proběhla určitá liberalizace v politické i ekonomické sféře. Prezident zrušil nejvíce zdiskreditované instituce z předchozí éry, jmenovitě Soud státní bezpečnosti a Úřad veřejného prokurátora. Byla vyhlášena amnestie pro všechny politické vězně, včetně Rachida Gannouchiho, a političtí disidenti v exilu byli vyzváni k návratu do vlasti. Kritika režimu způsobená silným tlakem proti náboženství byla zmírněna vstřícnými kroky k islámu, který se z popudu prezidenta stal oficiálním státním náboženstvím. Televize začala vysílat svolávání k modlitbám, prezident podnikl pouť do Mekky a byl zobrazován v tradičním muslimském rouchu, což bylo za jeho předchůdce nemyslitelné. MTI se na změnu poměrů pokusila reagovat transformací v plnohodnotnou politickou stranu – Stranu obrody (Hizb an-Nahda) – její žádost o registraci byla zamítnuta. Islám jako politická

---

⁸⁴ GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 98 – 99.

⁸⁵ DUNN, Michael Collins. Renaissance or radicalism?: Political Islam : the case of Tunisia's al-Nahda. International Estimate, 1992. s. 21-22

⁸⁶ MURPHY, E. *Economic and political change in Tunisia: from Bourguiba to Ben Ali*. New York: St. Martin's Press, 1999, s. 165

síla byl i novým prezidentem silně odmítán. Ben Ali přes své vstřícné kroky k islámu v rovině náboženství byl obhájcem sekulárního modelu státu.⁸⁷ „*Následovaly parlamentní volby 2. dubna 1989, které však znamenaly konec liberálního intermezza.*“⁸⁸

V rovině zahraniční politiky Ben Ali usiloval především o zlepšení vztahů s arabskými a severoafrickými státy. Jeho snahy se nenaplnily, z velké části kvůli jeho rozhodnutí nepodpořit mezinárodní koalici namířenou proti Iráku při okupaci Kuvajtu. Tunisko okupaci Kuvajtu neodsoudilo. Na rozdíl od většiny ostatních představitelů arabských států Ben Ali nesouhlasil s intervencí USA a požadoval řešení výlučně v rámci arabského světa. Tento postoj vedl částečně k zhoršení ekonomické situace, protože hospodářskou pomoc Tunisku přestaly poskytovat jak USA, tak Saudská Arábie. Ben Ali díky různým ekonomickým opatřením, např. rozsáhlé privatizaci, dokázal udržet ekonomický růst a snížit inflaci. Rozsáhlé investice do zdravotnictví a školství dlouhodobě představovaly asi polovinu výdajů státního rozpočtu.⁸⁹

Rozvoj demokracie přislíbený Ben Alim po nástupu k moci zůstával do značné míry nenaplněn. Postupně narůstal vliv ozbrojených sil, na něž si Ben Ali stále zachovával silnou vazbu. Po vypuknutí občanské války v Alžírsku, kde byli islamisté po volebním vítězství sesazeni armádou, represe proti islamistům v Tunisku zesílily. Skutečná politická moc se z oficiálních institucí přesouvala na rodové klany s vazbou na prezidenta, například všichni ministerští předsedové jmenovaní za vlády Ben Aliho pocházeli z oblasti Sús, odkud pocházel sám prezident. Stejně tak největší průmyslové podniky byly rodinnými firmami, v jejichž čele stáli lidé s vazbou na prezidenta nebo nejužší vládní elitu. Odbory, které byly silné v počátcích tuniského samostatného státu, ztratily už téměř veškerý vliv. Na počátku 21. stol. bylo Tunisko autoritativním státem, kontrolovaným početným aparátem bezpečnostních složek, moc se soustředila v rukou prezidenta a jeho příbuzných.⁹⁰ Režim kritizovala organizace Amnesty International za porušování lidských práv a neoprávněné věznění islámských aktivistů. Narůstajícím problémem byla vysoká nezaměstnanost, zejména u mladých lidí, kterým se díky reformám provedeným na počátku Ben Aliho vlády dostalo poměrně kvalitního

---

⁸⁷ GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 100 – 101.

⁸⁸ GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, s. 77.

⁸⁹ GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 102 – 104.

⁹⁰ GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, s. 69 - 72

vzdělání, ale kteří nebyli schopni v autoritativním státě najít odpovídající uplatnění.⁹¹ Lokální nepokoje probíhaly zejména na výrazně chudším jihu země již před revolucí z přelomu let 2010 a 2011. Jako příklad uvádíme protesty z roku 2008 ve městě Gafsa, kde místní obyvatelé protestovali proti způsobu výběru a obsazení nových pracovních míst. Stávka přerostla v několikaměsíční protesty, do nichž se zapojilo velké množství obyvatel v regionu. Proti demonstrantům byla nasazena policie i armáda. Na severu země přitom pokračoval turistický průmysl a vláda se snažila uvalením informačního embarga a omezováním přístupu k internetu a sociálním sítím zabránit rozšíření informací o nepokojích na jihu země.⁹² Místní protesty se vládě dařilo s nasazením síly potlačovat, ale společenské a ekonomické problémy, které je způsobovaly, zůstávaly neřešené.

3.2.2 JASMÍNOVÁ REVOLUCE

Jak již bylo uvedeno výše, napětí v Tunisku eskalovalo v prosinci 2010 poté, co se mladý obchodník Bouazizi polil benzínem a zapálil jako výraz protestu proti policejní šikaně a situaci v zemi. Tímto incidentem započala série nepokojů, která postupovala z Sidi Bouzid, domovského města Bouazizih, do Tunisu a zbytku země. Významnou roli při organizování protestů a šíření revolučních myšlenek sehrála moderní média a sociální sítě. První protesty Bouaziziový rodiny byly natočeny na video a sdíleny přes síť facebook, později je odvysílala televizní stanice Al-Jazeera.⁹³ Prezident Ben Ali se pokusil urovnat situaci finanční kompenzací Bouazizih rodině, podle některých zdrojů byl však šek příbuzným zesnulého odebrán okamžitě po odchodu novinářů.⁹⁴ Kromě zmíněné bezprostřední příčiny protestů v zemi panovala nespokojenost s vysokými cenami potravin a vysokou nezaměstnaností zejména mezi mladými lidmi. Výrazný dopad na nepopularitu režimu měly také zprávy zveřejněné

---

⁹¹ MURPHY, E. *Economic and political change in Tunisia: from Bourguiba to Ben Ali*. New York: St. Martin's Press, 1999, s. 230

⁹² GOBE, E. *Tunisia the Gafsa Mining Basin between Riots and Social Movement*. [online]. 20.1.2011 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/55/78/26/PDF/Tunisia_The_Gafsa_mining_basin_between_Riots_and_Social_Movement.pdf>.

⁹³ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 9.

⁹⁴ DE SOTO, H. The Real Mohamed Bouazizi. *Foreign Policy* [online]. 16.12.2011 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/12/16/the_real_mohamed_bouazizi>.

organizací WikiLeaks v roce 2010, které informovaly o korupční činnosti Ben Aliho a jeho rodiny.⁹⁵

Počty demonstrujících rychle narůstaly, útoky mířily zejména na policii, která byla symbolem režimu, demonstrující zapalovali policejní auta i budovy.⁹⁶ Se silící revolucí rostla síla, s níž se režim snažil protesty potlačit, policie přešla od obušků a slzného plynu k ostrým nábojům. Poprvé měla policie střílet do demonstrantů 24. prosince 2010.⁹⁷ K mladým nezaměstnaným, kteří protesty zahájili, se během ledna 2011 připojovaly i další skupiny obyvatelstva, do generální stávkové vstoupili právníci a učitelé.⁹⁸ Na počátku protestů Ben Ali označoval rozbíhající se revoluci za pokus několika extremistů o převrat. Dne 12. ledna 2011 se už pokoušel uklidnit situaci odvoláním ministra vnitra Rafika Belhaje Kacema. Krok však demonstrace nezmírnil, protože požadovali odchod celé vlády s Ben Alim v čele a zásadní změnu poměrů. Ben Ali se snažil situaci řešit dalšími ústupky, přislíbil snížení cen potravin, volný přístup k internetu a zakázal policii používat při střety s demonstranty ostré náboje. Násilí se dále stupňovalo, 14. ledna 2011 byl vyhlášen výjimečný stav, prezident rozpustil vládu a přislíbil konání nových voleb do 6 měsíců, týž den pak se svou rodinou prchnul do Saudské Arábie.⁹⁹ Podle zpravodajského serveru BBC bylo od propuknutí revoluce do odstoupení prezidenta při střetech zabito kolem 300 lidí.¹⁰⁰ Novou vládu, která měla zemi dovést k volbám, sestavoval dosavadní premiér Mohammed Ghannouchi. Jeho setrvání ve funkci i složení jeho nové vlády většinově obsazené členy RCD protesty neuklidnilo. 27. února 2011 premiér rezignoval a 9. března 2011 byla strana RCD tuniským soudem zrušena. V červnu 2011 pak proběhl soud s bývalým prezidentem Ben Alim a jeho manželkou, řízení probíhalo v jejich nepřítomnosti.

---

⁹⁵ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 8.

⁹⁶ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s.9.

⁹⁷ FAHIM, K. Slap to a Man's Pride Set Off Tumult in Tunisia. *The New York Times* [online]. 21.1.2011 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2011/01/22/world/africa/22sidi.html?pagewanted=1&r=3&src=twrhp>>.

⁹⁸ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 10.

⁹⁹ Jasmine Revolution. *Encyclopaedia Britannica: Online Academic Edition* [online]. 2014 [cit. 2014-01-30]. <Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1753072/Jasmine-Revolution#toc299733>>.

¹⁰⁰ Arab uprising: Country by country - Tunisia. *BBC: NEWS WORLD* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-12482315>>.

Exprezident byl odsouzen za porušování lidských práv a korupci k 35 letům vězení, Saudská Arábie žádost o vydání Ben Aliho nevyslyšela.¹⁰¹

Významným mezníkem v tuniských událostech byly volby do Ústavodárného shromáždění (Constituent Assembly) konané v říjnu roku 2011. Volby se konaly pod dohledem zvláštní rady a řady mezinárodních organizací a jsou považovány za první svobodné a demokratické volby v novodobé historii Tuniska.¹⁰² Hlavní představitel islamistů Rachid Ghannouchi se po 20 letech exilu v Londýně vrátil do země na konci ledna 2011, jeho strana an-Nahda dosáhla 1. března 2011 legalizace. R. Ghannouchi oznámil, že nehodlá usilovat o post prezidenta, varoval však před novými stranami s vazbami na režim Ben Aliho. Členové rozpuštěné RCD založili několik převážně sekulárně orientovaných politických stran. Svoji bezúhonnost obhajovali tím, že ne všichni členové RCD se podíleli na korupci režimu a že porušování lidských práv v Tunisku nepřehlíželi jen oni ale většina společnosti.¹⁰³ An-Nahda byla ve volbách jedinou stranou, která měla svoji tradici, dlouho stála v opozici a čelila perzekucím autoritativních režimů Bourgiby a Ben Aliho. Jako islamistická strana se také zabývala charitativní činností. Předseda strany, Rachid Ghannouchi, ve volební kampani zdůrazňoval, že jejich cílem není zavést v zemi právo šarí'a. Přirovnával an-Nahdu k turecké islamistické Straně spravedlnosti a rozvoje, která prosazuje politické i ekonomické reformy a vede přístupové rozhovory s Evropskou unií, naopak se snažil distancovat od Muslimského bratrstva působícím v sousedním Egyptě. O tom, že se nejednalo jen o předvolební sliby, svědčí i fakt, že 42 ze 49 zvolených žen do Ústavodárného shromáždění je právě členkami strany an-Nahda.¹⁰⁴

Očekávané volební vítězství an-Nahdy se potvrdilo ziskem 41% hlasů a 90 z 217 křesel v novém shromáždění. Novou vládu vytvořila v koalici s dvěma dalšími stranami. Premiérem se stal generální tajemník an-Nahdy Hamadi Jebali.¹⁰⁵ Jednou z koaličních

---

¹⁰¹ Jasmine Revolution. *Encyclopaedia Britannica: Online Academic Edition* [online]. 2014 [cit. 2014-01-30]. <Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1753072/Jasmine-Revolution#toc299733>>.

¹⁰² YÜKSEL, B. A. – BİNGÖL, Y. The Arab Spring in Tunisia: A Liberal Democratic Transition?. *Electronic Journal of Social Sciences*. 2013, roč. 12, č. 47, s. 310-327.

¹⁰³ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 15 - 16. DOI: 10.1215/10474552-1895357

¹⁰⁴ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 17-18. DOI: 10.1215/10474552-1895357.

¹⁰⁵ Tunisia's Islamist Ennahda party wins historic poll. *BBC News* [online]. 27.10.2011 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-15487647>>.

stran je sekulární strana CPR (Kongres pro republiku) založený, ale v zápětí zakázaný, v roce 2001. CPR se ve svém volebním programu soustředila zejména na lidská práva, zrušení cenzury a garanci svobod. Zakladatel strany Moncef Marzouki, bojovník za lidská práva a dlouhodobý kritik Ben Aliho režimu se stal novým tuniským prezidentem. Rozdělení hlavních politických funkcí, odráželo i představy dvou nejsilnějších stran o novém uspořádání státu. Zatímco islamisté usilují o parlamentarismus, kde má nejsilnější postavení premiér, sekularisté si přejí zachovat prezidentský režim. Posledním koaličním partnerem se stala sekulární levicová strana Ettakatol, jejíž prioritou jsou úpravy dědického práva a dalších odvětví s cílem zrovnoprávnění žen a mužů. Strana byla legální už za Ben Aliho a její předseda Mustapha Ben Jaafar byl ministrem zdravotnictví v přechodné vládě.¹⁰⁶

3.2.3 POREVOLUČNÍ VÝVOJ

Volby z října roku 2011 jsou považovány za ukončení jasmínové revoluce, přestože v tuniském konfliktu představují pravděpodobně pouze stádium deeskalace. V březnu 2012 protestovalo proti vládě několik tisíc konzervativních muslimů, kteří si přáli, aby byla šarí'a ústavním zdrojem veškeré legislativy. 9. dubna 2012 znovu vyšli do ulic mladí nezaměstnaní, kteří chtěli dát najevo, že ekonomická situace země se nezlepšuje.¹⁰⁷ Největším zdrojem současných nepokojů jsou islámští radikálové, kteří stojí za atentátem na sekulárního opoziční politika Chokriho Belaida z února roku 2013. Atentát vyvolal politickou krizi a masové protesty, jimž se premiér pokusil čelit sestavením nové koalice, po svém neúspěchu Hamadi Jebali rezignoval.¹⁰⁸ Nicméně ani jeho nástupce, Ali Laarayedh, nedokázal situaci uklidnit, došlo k dalším střetům s radikály, demonstracím i k dalším atentátům. Vládnoucí strana an-Nahda přiznala nezvládnutí situace a po dohodě s opozicí se rozhodla do čela nové vlády jmenovat

---

¹⁰⁶ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 16 - 17. DOI: 10.1215/10474552-1895357.

¹⁰⁷ EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 19-22. DOI: 10.1215/10474552-1895357.

¹⁰⁸ Tunisia Prime Minister Hamadi Jebali resigns. *BBC News* [online]. 19. 2. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21508498>>.

neustraníka, dosavadního ministra průmyslu Medhiho Jomaau, který má zemi dovést k předčasným volbám v roce 2014.¹⁰⁹

3.2.4 VÝSLEDKY ARABSKÉHO JARA V TUNISKU

Konflikt v Tunisku z přelomu let 2010 a 2011 byl první revolucí ve vlně arabského jara. Aktéry konfliktu byla vláda prezidenta Ben Aliho na jedné straně a demonstranti na straně druhé. Příčinami konfliktu byly ekonomické problémy a politická nesvoboda. V průběhu revoluce získávali stále větší vliv islamisté a islamistická strana an-Nahda zvítězila v prvních porevolučních volbách. Arabské jaro v Tunisku vedlo k posílení pozic islamistických skupin.

Za současných událostí, pokračujících protestů i teroristických útoků se může zdát, že jasmínová revoluce nesplnila očekávání o nastolení demokracie, které do ní její účastníci a západní pozorovatelé vkládali. Konání prvních svobodných demokratických voleb a všeobecné respektování jejich výsledků v státě, který neměl v tomto směru téměř žádnou tradici a byl od získání nezávislosti řízen autoritativním způsobem, vytvořilo významný mezník v tuniské historii. Dosavadní práce tuniského parlamentu ukazuje, že je možná činnost islamistických stran v demokratickém státním řízení, rovněž spolupráce islamistů s sekularisty a dalšími názorovými skupinami. Respekt umírněných islamistů k demokratickému systému se odráží i v jejich rezignacích při nezvládnutí problémů, které se zavázali vyřešit. Důležitým pozitivním výsledkem jasmínové revoluce je také nárůst práv žen, o čemž svědčí i členství žen parlamentu, a to i za islamistické strany. Úspěchem je rovněž přijetí nové ústavy v lednu 2014. Tuniská ústava prohlašuje islám za státní náboženství, ale garantuje svobodu vyznání. Zakotvuje rovněž rovnoprávnost mužů a žen.¹¹⁰

Podle současného vývoje zemí, v nichž arabské jaro způsobilo pád dosavadního režimu, Tunisko nejvíce směřuje k vytvoření stabilního demokratického systému. Stability po revoluci Tunisko zatím nedosáhlo. Pokračující nepokoje můžeme z velké části považovat za výsledek přetrvávajících ekonomických problémů a nesnižující se nezaměstnanosti. Pro novou vládu bude klíčové zajištění ekonomického zabezpečení

---

¹⁰⁹ Tunisia Industry Minister Mehdi Jomaa to be new PM. *BBC News* [online]. 14.12.2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-25385984>>.

¹¹⁰ SADIKI, L. Tunisia's constitution: A success story?. *AlJazeera* [online]. 27.1.2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/01/tunisia-constitution-success-s-2014121122929203231.html>>.

země. Pokud se země stabilizuje ekonomicky, lze předpokládat i upevnění stability politické a zachování demokratického způsobu vlády, který jasmínová revoluce přinesla.

3.3 EGYPT

Necelé dva týdny po odstoupení tuniského prezidenta se revoluce přenesla i do sousedního Egypta, kde ukončila téměř třicetiletou autoritativní vládu Hosniho Mubaraka. Podobně jako v Tunisku, také v Egyptě se na organizaci revoluce významně podílela mladá generace a nová média. V této části podáme přehled politického vývoje nezávislého Egypta, na jehož tradici Mubarakův režim navazoval, vývoj Muslimského bratrstva, které je v současnosti jednou z hlavních politických sil v Egyptě, a změn, které revoluční události vnesly do společnosti.

3.3.1 POLITICKÝ VÝVOJ VE 20. A NA POČÁTKU 21. STOLETÍ

Za zakladatele moderního Egypta bývá tradičně považován Muhammad Ali paša vládnoucí v první polovině 19. stol. Formálně v době jeho vlády Egypt stále spadal pod Osmanskou říši, skutečnou moc ale v Egyptě osmanský sultán téměř neměl. Muhammad Ali odstranil dosavadní feudální systém a zreformoval egyptské hospodářství, zejména rozšiřováním zemědělské půdy a zaměřením se na pěstování plodin k exportu.¹¹¹ Expanzivní snahy Egypta pod pašovou vládou vedly k střetu s Velkou Británií, což bylo jednoznačně nad možnosti země. V roce 1840 byla egyptská armáda poražena, Egypt byl zahrnut do baltalimanské konvence, obchodní dohody mezi Osmanskou říší a Velkou Británií zakazující vytváření monopolů. Monopoly a cla podporující místní hospodářství byla zrušena a Egypt se dostal přes oblast ekonomiky a obchodu do sféry vlivu Velké Británie.¹¹²

V roce 1922 byla po sérii demonstrací a stávek Velkou Británií udělena Egyptu nezávislost, stal se konstituční monarchií. Důležitou roli v období sehrála sekulární politická strana Wafd. „*Šlo ovšem o nezávislost čistě formální.*“¹¹³ Británie nadále měla silný vliv na dění v Egyptě a prosazovala svoje zájmy. Častá korupce a manipulování s volebními výsledky či kupování hlasů neumožnily rozvinutí důvěry v parlamentarismus. Relativně demokratická ústava byla omezována řadou dekretů

---

¹¹¹ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 403 – 407.

¹¹² BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, 430.

¹¹³ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 496

a vyhlášením výjimečného stavu. Časté exekutivní zásahy se staly charakteristickým rysem egyptské politické kultury.¹¹⁴

Významný mezník v novodobých egyptských dějinách představala revoluce z července roku 1952 uskutečněná organizací Svobodných důstojníků. Vůdčí osobnosti Svobodných důstojníků zastávaly různorodé politické názory, spojoval je odpor ke zkorumpované monarchii a britskému vlivu v Egyptě. Do výkonného výboru Svobodných důstojníků patřil plukovník Džamál Abd an-Násir. Za hlavní tvář revoluce byl pro svou popularitu vybrán generál Muhammad Nadžíb. Revolucionáři se zpočátku snažili použít co nejméně násilí, zejména proto, aby předešli ozbrojenému konfliktu s Velkou Británií, které měla v oblasti Suezského průplavu 80 000 vojáků. Král Fárúq byl přiměn k abdikaci a ze země odjel oficiálně v královské jachtě.¹¹⁵

Na přechodné období se Egypt stal vojenskou diktaturou spravovanou Radou revolučního vedení, kterou tvořily vůdčí osobnosti Svobodných důstojníků. Mezi nimi po dosažení společného cíle propukl boj o moc, zejména mezi Nadžibem a Násirem. Významnou silou bylo i Muslimské bratrstvo, které usilovalo o dosažení podílu na moci. Islamistická organizace Muslimského bratrstva vznikla už v 30. letech 20. stol., příznivce si získávala zejména obranou tradičních islámských hodnot ve vznikajícím sekulárním státě a rozsáhlou charitativní činností. V roce 1936 bylo členy mládežnických, profesních a jiných sdružení bratrstva téměř milion Egyptanů. Po druhé světové válce skupina zdokonalila způsob své vnitřní organizace a počet jejích členů dále narůstal. Muslimské bratrstvo zakládalo školy, nemocnice i malé podniky, zároveň páchalo teroristické útoky i atentáty na politiky.¹¹⁶

V červnu 1953 byla vyhlášena republika, v níž generál Nadžíb zastával funkci prezidenta i premiéra. Násirovo mocenské křídlo neoslabilo, Násir byl jmenován místopředsedou vlády a ministrem vnitra, také si udržel funkci předsedy Rady revolučního velení. S významnými funkcionáři z doby monarchie a předními členy strany Wafd byl veden soudní proces. Muslimské bratrstvo, které s revolucí zpočátku sympatizovalo, odmítlo účast na Nadžibově vládě. Kritizovalo Svobodné důstojníky za vyhlášení republiky, která se jim jevila jako sekulární a pro muslimy nepřírozený typ

---

¹¹⁴ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 500.

¹¹⁵ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 547 – 554.

¹¹⁶ KUBÍKOVÁ, N. Muslimské bratrstvo v Egypte. In *Politický islám*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 148 – 150.

státního zřízení. Dalším předmětem kritiky bylo zřeknutí se území Súdánu, které si Egypt původně nárokoval. Napětí mezi sekularisty a islamisty se zvyšovalo. Násir postupně eliminoval členy Rady revolučního vedení, kteří sympatizovali s islamismem. V roce 1954 Násir označil Muslimské bratrstvo za politickou stranu, která byla v roce 1953 zákonem rozpuštěna. Následovala vlna zatýkání Muslimských bratří.¹¹⁷

Po rozpuštění Muslimského bratrstva došlo ke střetu mezi Násirem a prezidentem Nadžibem. Násirem ovládaná Rada revolučního hnutí navrhla, aby se Nadžíb vzdal funkce premiéra ve prospěch Násira. Nadžíb spoléhající na podporu veřejnosti rezignoval na všechny své funkce, což vyvolalo velký rozruch. Armádní důstojníci i občané se bouřili a požadovali Nadžibův návrat, což se stalo. „*Demonstrativní rezignace byla precedens, který se stal součástí egyptské politické kultury.*“¹¹⁸ Nadžíb se díky své popularitě navrátil do svých funkcí a před prezidentským palácem jej zdravil mnohatisícový dav, ve stejné době probíhala demonstrace proti Násirovi a Radě revolučního vedení. Demonstranti se vydali k prezidentskému paláci, v čemž se jim bezpečnostní složky kontrolované Násirem pokusily zabránit střelbou. Prezidentovi se nepodařilo demonstrovat, kteří nakonec k paláci prorazili, uklidnit, celá situace skončila zatýkáním. Prezident Nadžíb, potřeboval posílit své postavení a odjel do Súdánu prezentovat myšlenku „*jednoty Nilského údolí.*“¹¹⁹ Během jeho nepřítomnosti Násir provedl čistku v armádě i policii. Po neúspěchu jednání v Súdánu se prezident Nadžíb dostal do politické izolace a byl přinucen stáhnout se do ústraní, 14. listopadu 1954 byl definitivně zbaven prezidentského úřadu a internován.¹²⁰ Násir se plně chopil moci.

Násir v Egyptě nastolil autoritativní sekulární režim, který se obdobných režimů v oblasti odlišoval výrazně menším vlivem příbuzenských vazeb, důležité funkce byly rozděleny mezi Násirovi věrné stoupence v organizaci Svobodných důstojníků. Příslušníci armády zasedli téměř do všech klíčových státních a úřednických funkcí. Jedinou legálně existující politickou stranou byl nově vzniklý Národní svaz.¹²¹ V průběhu Násirovy vlády se Muslimské bratrstvo více radikalizovalo. Vládnoucí režim

---

¹¹⁷ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 555 – 558.

¹¹⁸ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 559.

¹¹⁹ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 560.

¹²⁰ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 562

¹²¹ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 565.

kritizovaný pro odtrženost od islámu a špatnou morálku byl označen za hlavního nepřítele.¹²² K radikalizaci hnutí přispěla i situace, v které se nacházelo. Po vlnách zatýkání a oficiálním rozpuštění bylo bratrstvo vnitřně oslabeno a vytlačeno na okraj společnosti. Zatímco Násir byl v době svého nástupu oblíbeným a jeho nacionalistická politika mnohým Egypťanům imponovala.

Znárodnění suezského průplavu a několik dalších vln znárodnování, které v Egyptě proběhly v 50. letech 20. stol., přivedly Násirův režim ideově blízko k Sovětskému svazu. Významnou krizi Násirova režimu představovala porážka v šestidenní válce s Izraelem. „Dne 9. června 1967 se zlomený Násir obrátil k lidu, prohlásil, že Spojené státy chtějí, aby vedl Egypt do podobné poroby jako za britského mandátu, což není ochoten udělat, a proto se vrací do řad lidu.“¹²³ Tato demonstrativní rezignace vyvolala vlnu demonstrací, které žádaly Násirův návrat. Násir se proto obratem vrátil do funkce prezidenta a předsedy vlády, celá akce sloužila k upevnění jeho postavení. Násir zemřel v roce 1970 na mrtvici, po dlouhých mírových jednáních mezi Jordánskem a Palestinou, která organizoval. Jeho nástupcem se stal jediný viceprezident Anwar as-Sadát.¹²⁴

Zpočátku Sadát prezentoval svou vládu jako kontinuum Násirovy éry, poměrně brzy se však s politickou linií svého předchůdce začal rozcházet. Povedl čistku v armádě, policii a sdělovacích prostředcích, aby upevnil své postavení a odstranil oponenty. Nová ústava platná o roku 1971 výrazně posílila výkonnou moc prezidenta.¹²⁵ V zahraniční politice se Egypt vymanil z vlivu Sovětského svazu a navázal kontakty se Spojenými státy, což vedlo k mírovým jednáním s Izraelem a znovuzískání území sinajského poloostrova. Došlo k liberalizaci v oblasti hospodářství a do jisté míry i v politice, zejména zjednodušením podmínek registrace kandidátů do parlamentních voleb. Uvěznění členové muslimského bratrstva byli v 1975 propuštěni. Země byla nadále řízena autoritativním způsobem, prezident mohl parlament rozpustit a vládnout pomocí dekretů, vláda si uchovávala silné vazby na armádu, což potvrzuje i jmenování generála Muhammada Hosniho Mubaraka viceprezidentem.¹²⁶

---

¹²² MENDEL, M. *Islámská výzva*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994, s. 117.

¹²³ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, 614.

¹²⁴ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, 620.

¹²⁵ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 622 – 624.

¹²⁶ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 632 – 636.

Sadátův režim je chápán stále jako sekularistický, přesto prezident provedl ve věci náboženství několik dílčích ústupků. Ústava z roku 1971 označuje šari'ú jako jeden ze zdrojů práva, novela z roku 1980 už ji označuje za hlavní zdroj práva. Umírněné křídlo muslimského bratrstva mohlo opět zakládat spolky, např. na univerzitách, nebo vydávat své časopisy. Manifestace podpory islámu navenek příliš nezměnila podstatu režimu. Muslimské bratrstvo ani nově vzniklé radikálnější islamistické spolky se nemohly zaregistrovat jako politické strany. Proti Sadátovi narůstala islamistická opozice. Radikální hnutí kritizovala uzavření míru s Izraelem, obviňovala režim z bezbožnosti a přílišného materialismu. Během vojenské přehlídky v roce 1981 příslušníci extremistické Organizace svaté války spáchali na prezidenta Sadáta úspěšný atentát. Novým prezidentem se po referendu stal dosavadní viceprezident Hosni Mubarak.¹²⁷

Mubarak byl prvním egyptským prezidentem, který neměl spojitost s organizací Svobodných důstojníků a revolucí z roku 1952, za jeho vlády došlo k snížení otevřeného vlivu armády na politické dění. Za vlády Násira bylo členy armády 40% ministrů, za Mubaraka byl do vrcholných politických funkcí jmenován minimální počet armádních důstojníků. Armáda ale nadále patřila k hlavním oporám režimu. V letech po nástupu k moci směřovala Mubarakova politika k částečné hospodářské i politické liberalizaci, významné pravomoci ale zůstaly koncentrovány v působnosti prezidenta, nové politické strany mohly být zaregistrovány pouze se souhlasem vládnoucí Národní demokratické strany – NDP (National Democratic Party), v platnosti také zůstal výjimečný stav vyhlášený na konci vlády prezidenta Sadáta.¹²⁸

Podporu tržní ekonomiky, minimalizaci veřejného sektoru a převádění majetku do soukromých rukou, provázela jednak korupce, jednak růst cen životních nákladů a vysoká nezaměstnanost, která se dlouhodobě pohybovala mezi 15 – 20% a dotýká se zejména osob s vyšším vzděláním. Tento fakt společně s pomalým rozvojem místní výroby a omezenými zdroji způsobil dlouhodobou závislost Egypta na zahraniční pomoci, plynoucí zejména z USA.¹²⁹ Státní i opoziční média byla v Egyptě pod výraznou cenzurou, o problémech v zemi informovala a určitou kritiku režimu

---

¹²⁷ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 638 – 641.

¹²⁸ BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, s. 643 – 652.

¹²⁹ METIAL, Y. *Approaching the End of the Mubarak Era: Egypt's Achievements and Challenges*. In *Strategic Survey for Israel 2010*. 1. vyd. Tel Aviv: INSS, 2010, s. 176.

přinesla až nová satelitně šířená média, televizní stanice Al-Jazeera a Al-Arabiya, později také internetové zpravodajství a nejrůznější osobní stránky.¹³⁰

Významnou roli ve vznikajícím protestu proti prezidentu Mubarakovi a jeho režimu sehrálo hnutí Kefaya tvořené zejména příslušníky egyptské inteligence, které vzniklo v roce 2004. Prohlášení hnutí kritizující mnoho oblastí vládní politiky a požadující ústavní změny v krátké době podepsalo na 300 egyptských osobností. Výjimečné bylo i tím, že spojovalo odpůrce režimu z mnoha různých směrů, islamisty i sekularisty. K šíření svých myšlenek a k svolávání protestních akcí hnutí využívalo nová média a oslovilo tak široké masy lidí. Před parlamentními a prezidentskými volbami v roce 2005 organizovalo demonstrace požadující Mubarakovo odstoupení.¹³¹ Vnitřní i zahraniční tlak přiměl Mubaraka v roce 2005 k umožnění výběru z více prezidentských kandidátů, ačkoli možnost kandidovat byla značně omezena řadou nařízení. Volby vzbudily zájem a politickou aktivitu obyvatel, byly to také první egyptské volby s moderní politickou kampaní, využívající billboardů a televizních rozhovorů. Mediální prezentace vládní strany NDP a prezidenta Mubaraka byla oproti jeho oponentům zcela nepoměrná, televize vysílala trojdílné interview s prezidentem, které celkově trvalo 7 hodin.¹³² Mubarak byl se značnou převahou znovu zvolen prezidentem, ale jeho strana NDP v parlamentních volbách prohrála v řadě obvodů a většinu vytvořila pouze díky spolupráci s některými nezávislými kandidáty. Výrazně posílilo Muslimské bratrstvo, které se ziskem 88 mandátů stalo nejsilnější opoziční skupinou.¹³³

Mubarakův režim po uskutečněných volbách v politických reformách nepokračoval, naopak se snažil omezit svobodu a pravomoci opozice, zejména Muslimského bratrstva. Hlavní Mubarakův oponent v prezidentských volbách Ayman Nour byl uvězněn. Kefaya i ostatní opoziční skupiny poukazovaly na to, že volby byly zmanipulované, a žádaly konání zcela svobodných voleb. Několik soudců potvrdilo zmanipulovanost voleb a bylo posláno před disciplinární řízení. Dalších 50 soudců, kteří

---

¹³⁰ MEITAL, Y. The Struggle over Political Order in Egypt: The 2005 Elections. *Middle East Journal*. 2006, roč. 60, č. 2, s. 259 - 260.

¹³¹ SHORBAGY, M. Understanding Kefaya: The New Politics in Egypt. *Arab Studies Quarterly*. 2007, roč. 29, č. 1, s. 46 – 47.

¹³² MEITAL, Y. The Struggle over Political Order in Egypt: The 2005 Elections. *Middle East Journal*. 2006, roč. 60, č. 2, s. 269.

¹³³ METIAL, Y. Approaching the End of the Mubarak Era: Egypt's Achievements and Challenges. In *Strategic Survey for Israel 2010*. 1. vyd. Tel Aviv: INSS, 2010, s. 178.

vystoupili na jejich podporu, bylo rozeznáno policií.¹³⁴ V roce 2006 hnutí Kefaya publikovalo zprávu o korupci v Egyptě, která otevřeně obviňuje Mubarakovu rodinu a nejužší spolupracovníky. Kritizuje právo prezidenta schvalovat všechny armádní zakázky, jeho manželku obviňuje z tunelování charitativních fondů a Mubarakovy syny z ilegálního získávání podílů ve významných firmách, prodeje archeologických nálezů a obchodu se zbraněmi.¹³⁵ Otevřený odpor proti prezidentu Mubarakovi a jeho režimu od konce roku 2005 narůstal.

3.3.2 REVOLUCE V EGYPTĚ

K eskalaci konfliktu v Egyptě došlo v souvislosti s volbami v roce 2010. Mohammed ElBaradei, bývalý předseda Mezinárodní agentury pro atomovou energii – IAEA (International Atomic Energy Agency) a nositel Nobelovy ceny míru, zformoval Národní asociaci za změnu, jejíž petici podepsalo do konce roku 2010 milion Egyptanů. Petice požadovala zrušení výjimečného stavu, soudní dohled nad volbami a jejich monitoring mezinárodními organizacemi a rovný přístup k médiím pro všechny kandidáty.¹³⁶ Vznesené požadavky nebyly vládou respektovány a oficiální výsledky voleb znamenaly vítězství NDP, Muslimské bratrstvo bylo jako politická strana zakázáno. Výsledky voleb vyvolaly protesty opozičních hnutí i veřejnosti. S vyostřující se situací narůstala i brutalita ozbrojených sil. Velkou pozornost vyvolala smrt Khaleda Saida, který byl ubit dvěma policisty pod záminkou, že měl v držení drogy, což bylo později vyvráceno. Ve skutečnosti byl příslušníky policie napaden, protože zveřejnil na sociálních sítích video dokládající korupční činnost egyptské policie.¹³⁷ Podobně jako v případě Tuniska lidé střety s policií a rozhánění demonstrací zaznamenávali videonahrávkami, které následně publikovali prostřednictvím sociálních sítí. Uskutečnění revoluce napomohla i úspěšně probíhající revoluce v sousedním Tunisku.

---

¹³⁴ Clashes at Egypt judicial protest. *BBC News* [online]. 24. 4. 2006 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4938810.stm>.

¹³⁵ Freedom in the World 2007: Egypt. *Freedom House* [online]. © 2007 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2007/egypt>>.

¹³⁶ ElBaradei to form national association for change. *BBC News* [online]. 24. 2. 2010 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8534365.stm>>.

¹³⁷ FAHIM, K. Slap to a Man's Pride Set Off Tumult in Tunisia. *The New York Times* [online]. 21.1.2011 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/01/22/world/africa/22sidi.html?pagewanted=1&_r=3&src=twrhp>.

Za počátek revoluce v Egyptě se považuje 25. leden 2011. V tento den se konaly na několika místech v Káhiře, především na náměstí Tahrir, i v jiných významných městech masové protesty, které prostřednictvím sociálních sítí svolalo několik opozičních organizací a hnutí. Patřila k nim ElBaradeiova asociace za změnu a tvůrci internetové stránky připomínající zabití Khaleda Saida. Několik desítek tisíc lidí v Káhiře požadovalo odstoupení prezidenta Mubaraka, odstranění korupce a řešení problému vysoké nezaměstnanosti a chudoby. První demonstrace se vyznačovaly poklidným charakterem, většina demonstrantů pouze stála a držela transparenty. Policie proti demonstrujícím nasadila slzný plyn a vodní děla. Už v první den si revoluce vyžádala tři oběti.¹³⁸ Demonstrace pokračovaly i v následujících dnech, ačkoli vláda se je snažila potlačit nasazením většího počtu bezpečnostních jednotek a s použitím větší síly. 27. ledna 2011 učinil Mohammed ElBaradei prohlášení, v němž mimo jiné řekl, že je připraven stát se novým vůdcem Egypta, pokud o to bude požádán. 28. ledna 2011 se poprvé k organizaci demonstrací oficiálně připojilo Muslimské bratrstvo, následovala vlna zatýkání jeho čelních představitelů, zadržen byl také ElBaradei. V tento den také policie poprvé použila k rozehnání demonstrací střelbu ostrými náboji. V Káhiře byl vyhlášen zákaz vycházení a k jeho vynucení byla povolána armáda. Nasazení armády přineslo zmírnění brutality vůči demonstrantům, protože vojáci si počínali mnohem umírněněji než příslušníci policie.¹³⁹

Přes nasazení armády a zákaz vycházení protesty pokračovaly, situaci neuklidnil ani Mubarakův pokus obměnit složení vlády. Dne 29. ledna 2011 byl novým premiérem jmenován dosavadní ministr pro letectvo Ahmad Shafiq a dostal za úkol sestavit novou vládu. Poprvé za své působení Mubarak jmenoval viceprezidenta, stal se jím ředitel špionážní služby GIS (General Intelligence Service) Omar Suleiman.¹⁴⁰ Personální obměny vlády byly pro demonstranty, žádající odstoupení prezidenta a konání svobodných voleb, nedostatečné. Důležitými faktory posilujícími revoluci byly také vzpoury ve věznicích, díky nimž uprchlo mnoho zadržených členů Muslimského

---

¹³⁸ SIDDIQUE, H. Protests in Egypt and unrest in Middle East – as it happened. *The Guardian* [online]. 25. 1. 2011 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/global/blog/2011/jan/25/middleeast-tunisia>>.

¹³⁹ Timeline: Egypt's revolution. *AlJazeera* [online]. 14. 2. 2011 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/01/201112515334871490.html>>.

¹⁴⁰ Live blog 29/1 - Egypt protests. *AlJazeera* [online]. 29. 1. 2011 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <<http://blogs.aljazeera.com/blog/middle-east/live-blog-291-egypt-protests>>.

bratrstva ale i jiných vězňů. Muslimské bratrstvo i většina ostatních skupin uznala ElBaradeie za oficiálního vyjednavatele všech protestujících. ElBaradei následně vyzval armádu, aby jim jako součást egyptského lidu byla partnerem v jednání. Po týdnu protestů, 31. ledna 2011, se na náměstí Tahrir v Káhiře sešlo asi 250 000 demonstrantů. Představitelé armády vydali prohlášení, že nebudou proti demonstrantům dále zasahovat a viceprezident Suleiman přislíbil jednání s vůdci opozice, s hlavním požadavkem na odstoupení prezidenta ale nesouhlasil.¹⁴¹

Díličí ústupky byly pro Egyptany nedostatečné a v únoru počty demonstrantů narostly až ke dvěma milionům. Do událostí také zasáhly USA, prezident Obama po rozhovoru s Mubarakem prohlásil, že je podle něj nezbytné zahájení systematické mírové tranzice egyptského režimu, zároveň ocenil egyptskou armádu pro její nezasahování proti pokojným demonstracím. Prezident Mubarak vydal prohlášení, v němž oznámil, že nebude kandidovat v příštích prezidentských volbách a provede ústavní změny, které zruší omezení v kandidatuře ostatních. Po tomto prohlášení vystoupilo několik tisíc příznivců Mubaraka a po několika dnech pokojných protestů došlo opět ke střetům, jejichž výsledkem byli další 3 mrtví a na 1 500 zraněných. Viceprezident Suleiman vyhlásil, že před zahájením jednání s opozicí se musí situace uklidnit a všichni demonstranti rozejít. Střety mezi Mubarakovými příznivci a odpůrci se stupňovaly, což přimělo armádu k opětovnému zásahu a rozdělení obou skupin. Oficiální údaje egyptského ministerstva zdravotnictví uváděly, za oběť střetům ze 4. února 2011 padlo 11 Egyptanů, jiné zdroje ale hovoří o více než 100 obětech.¹⁴²

Představitelé opozičních hnutí v čele s ElBaradeiem zformulovaly po odmítnutí díličích ústupků vlády konkrétní požadavky: rezignace celé NDP na všechny politické funkce a soud hlavními představiteli režimu, zejména s prezidentem, vytvoření přechodné vlády složené z představitelů opozice, významných soudců a členů armády, která Egypt dovede k předčasným volbám, vypracování nové ústavy, která bude schvalována referendem, a zrušení výjimečného stavu.¹⁴³ Jednání mezi opozicí a vládou

---

¹⁴¹ Egypt Uprising of 2011. *Encyclopaedia Britannica: Online Academic Edition* [online]. 2014 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1756982/Egypt-Uprising-of-2011?anchor=ref1111037>>.

¹⁴² Timeline: Egypt's revolution. *Aljazeera* [online]. 14. 2. 2011 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/01/201112515334871490.html>>.

¹⁴³ BATTY, D. Egypt protests: Saturday 5 February. *The Guardian* [online]. 5. 2. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/blog/2011/feb/05/egypt-protests>>.

zahájil viceprezident Suleiman 6. února 2011, ke shodě nedošlo kvůli odmítnutí požadavků na okamžité zrušení výjimečného stavu a rezignaci prezidenta Mubaraka. Byl propuštěn zbytek politických vězňů, mezi nimi i tvůrce internetové stránky připomínající smrt Khaleda Saida, pomocí níž se mladí lidé sjednotili a svolali první demonstranti. Ke zvratu došlo 8. února 2011, kdy Mubarak nařídil ukončit veškeré zásahy proti demonstrantům a začal vyjednávat o způsobu předání moci. 10. února 2011 uvedl Mubarak v televizním projevu, že se vzdá části svých pravomocí, ale že si přeje stát v čele Egypta až do dalších voleb. Projev způsobil další zostření konfliktu, protože demonstranti po zahájených jednáních očekávali Mubarakovu rezignaci, došlo k dalším střetům s policií a dalším ztrátám na životech.¹⁴⁴

Mubarakovu rezignaci oznámil viceprezident Suleiman 11. února 2011. Odstoupením prezidenta nepokoje v Egyptě neskončily, došlo ale k určité deeskalaci konfliktu. Rezignace Mubaraka byl hlavní požadavek demonstrantů, kterému se vládnoucí režim nejvíce bránil. Proto můžeme rezignaci Mubaraka považovat za konec revoluce v Egyptě. Revoluce za svržení Mubarakova režimu trvala 18 dní a podle odhadů při střetech zemřelo 846 lidí.¹⁴⁵ Důležitým momentem bylo odmítnutí armády použít proti demonstrantům zbraně, jak to učinila policie, která po vyhrocení situace střílela do demonstrantů ostrými náboji. Revoluce byla zorganizována nespokojenými mladými lidmi, opoziční politické skupiny jako Muslimské bratrstvo se přidaly až v jejím průběhu.

3.3.3 POREVOLUČNÍ VÝVOJ

Po Mubarakově odstoupení převzala v Egyptě moc Nejvyšší rada ozbrojených sil – SCAF (Supreme Council of Armed Forces). Podle vlastního prohlášení měla vládnout do předání moci nové vládě, vzešlé z nových voleb, nejdéle pak 6 měsíců. Bylo vydáno prohlášení vyzývající demonstranty k ukončení protestů, protože jejich hlavního cíle bylo dosaženo. Parlament byl na základě rozhodnutí SCAF rozpuštěn.¹⁴⁶ Uklidnění

---

¹⁴⁴ Egypt Uprising of 2011. *Encyclopaedia Britannica: Online Academic Edition* [online]. 2014 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1756982/Egypt-Uprising-of-2011?anchor=ref1111037>>.

¹⁴⁵ Arab uprising: Country by country - Egypt. *BBC News* [online]. 2014 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-12482291>>.

¹⁴⁶ SCAF's suspension of the Constitution and Parliament. *Carnegie Endowment for International Peace: Egypt's Transition* [online]. 18. 4. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z:

situace trvalo jen velmi krátkou dobu, 25. února 2011 Egyptané znovu protestovali, příčinou bylo zejména setrvávání premiéra Shafíqa ve funkci, nesplnění požadavků na zrušení výjimečného stavu a rozpuštění Mubarakovy strany NDP. Demonstrující na náměstí Tahrir v Káhiře byli armádou rozehnáni. Premiér Šafík pak odstoupil na začátku března.¹⁴⁷ Důležitým mezníkem bylo referendum o ústavních změnách, konané v březnu roku 2011. Referenda se účastnilo 41 % oprávněných voličů, oproti volbám a referendech za vlády Mubaraka se jednalo o výrazný nárůst volební účasti. Referendum zrušilo části ústavy výrazně omezující možnosti prezidentské kandidatury, funkční období prezidenta bylo zkráceno z 6 na 4 roky a byla zavedena povinnost jmenovat viceprezidenta. Došlo k omezení práva na vyhlášení výjimečného stavu, ten musel schválit parlament a v případě trvání delšího než půl roku referendum. Novému parlamentu uložilo referendum povinnost zřídit komisi pro vypracování nové ústavy.¹⁴⁸

V dubnu 2011 dosáhli demonstranti rozpuštění NDP, její majetek propadl státu. Mubarakově rodině byla zmrazena bankovní konta Exprezident, jeho manželka a synové byli obviněni z korupce. Mubarak a jeho synové Alaa a Gamal byli obviněni z podílu na smrti prvních demonstrantů, na něž nařídili útok. Soudní proces skončil odsouzením Mubaraka k doživotnímu vězení. V roce 2013 byl z vězení převezen kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu do nemocnice.¹⁴⁹ V listopadu 2011 začaly tříkolové volby do lidového shromáždění, dolní komory parlamentu, které skončily až v lednu 2012. Vítězem voleb byla se ziskem 47% hlasů strana Muslimského bratrstva, Strana svobody a spravedlnosti, na druhém místě radikální islamistická Strana světla se ziskem 24% hlasů.¹⁵⁰ Výrazným vítězstvím islamistů skončily i volby do horní komory parlamentu. Prezidentské volby z května 2012 vyhrál poté, co v druhém kole voleb těsně porazil Ahmada Shafíqa, někdejšího premiéra Mubarakovy vlády, rovněž kandidát Strany

---

<<http://egyptelections.carnegieendowment.org/2011/04/18/scaf%E2%80%99s-suspension-of-the-constitution-and-parliament>>.

¹⁴⁷ Egypt's Prime Minister Ahmed Shafiq resigns. *BBC News* [online]. 3. 3. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12634117>>.

¹⁴⁸ Referendum on proposed Constitutional changes. *Carnegie Endowment for International Peace: Egypt's Transition* [online]. 18. 4. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z:

<<http://egyptelections.carnegieendowment.org/2011/04/18/referendum-on-proposed-constitutional-changes>>.

¹⁴⁹ Profile: Hosni Mubarak. *BBC News* [online]. 22. 8. 2013 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12301713>>.

¹⁵⁰ Egypt's Islamist parties win elections to parliament. *BBC News* [online]. 21. 1. 2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16665748>>.

svobody a spravedlnosti Mohammed Morsi. Na konci května 2012 SCAF zrušila v Egyptě výjimečný stav, který trval od smrti prezidenta Sadata v roce 1981. Zároveň ale posílila svou moc tím převzetím všech pravomocí dolní komory parlamentu. Volby do lidového shromáždění byly soudem prohlášeny za neplatné a shromáždění bylo rozpuštěno.¹⁵¹

Prezident Morsi od nástupu do funkce mocensky soupeřil se SCAF. Morsi se pokusil snížit vliv SCAF penzionováním 70 generálů, z nichž někteří byli členy SCAF, dále vydal dekrety, kterými převzal pravomoci rozpuštěného lidového shromáždění, které původně převzala SCAF.¹⁵² Morsi hájil své kroky jako nezbytné k udržení demokratické transformace v Egyptě. U části obyvatel vyvolalo hromadění moci v prezidentových rukou odpor vyjádřený novou vlnou protestů a demonstrací, v nichž se střetávali příznivci Muslimského bratrstva a prezidenta Morsiho s příznivci armády a SCAF. Kontroverzní reakce vyvolal i návrh nové ústavy, který byl schválen referendem v prosinci 2012. V referendu o ústavě nehlasovalo ani 33% oprávněných voličů, účast byla výrazně nižší než v předcházejících parlamentních a prezidentských volbách. Armáda neměla mít podle nové ústavy žádný podíl na politické moci. Kritikové protestovali proti výrazně islamistickému ladění ústavy, která potlačuje lidská práva i práva žen.¹⁵³

Na den výročí vypuknutí revoluce, 25. ledna 2013, Egyptané opět masově demonstrovali, kritizovali vládu za neplnění revolučních slibů, zhoršování ekonomické situace a prezidenta za jeho způsob vládnutí pomocí dekretů. Morsi povolal armádu a vyhlásil výjimečný stav.¹⁵⁴ Situaci se nedařilo uklidnit a odpor proti prezidentu Morsimu narůstal. Na začátku července SCAF dalo vládě ultimátum, požadující vyřešení sporů mezi prezidentem a opozicí. Prezident nabídl vyjednávání s opozicí, ale návrhy

---

¹⁵¹ KIRKPATRICK, D. On Eve of Vote, Egypt's Military Extends Its Power. *The New York Times* [online]. 15. 6. 2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/06/16/world/middleeast/blow-to-transition-as-court-dissolves-egypts-parliament.html?ref=egypt&_r=0>.

¹⁵² FAHIM, K. In Upheaval for Egypt, Morsi Forces Out Military Chiefs. *The New York Times* [online]. 12. 8. 2012 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/08/13/world/middleeast/egyptian-leader-ousts-military-chiefs.html?pagewanted=1&_r=4&ref=global-home>.

¹⁵³ Egyptian voters back new constitution in referendum. *BBC News* [online]. 25. 12. 2012 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487>>.

¹⁵⁴ KIRKPATRICK, D. Chaos and Lawlessness Grow After Days of Unrest in Egypt. *The New York Times* [online]. 28. 12. 2013 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2013/01/29/world/middleeast/egypt-protests-cairo-port-said.html?pagewanted=all>>.

na svoji rezignaci odmítal. Armáda Morsiho sesadila 3. července 2013. Prezident byl zatčen společně s několika dalšími předními představiteli Muslimského bratrstva, které bylo od září 2013 opět oficiálně zakázáno. Morsi byl obviněn z iniciování násilí, ze smrti demonstrantů, kteří zahynuli při protestech v prosinci 2012 před prezidentským palácem, později byla přidána obvinění z vyzrazování státních tajemství, podporování terorismu a ekonomických podvodů. Soudní proces začal 4. listopadu 2013. Prozatímním prezidentem byl jmenován soudce nejvyššího soudu Adly Mahmud Mansour. Významné postavení má také SCAF, v jejímž čele stojí generál Abdel Fattah al-Sisi.¹⁵⁵ V roce 2014 jsou v Egyptě naplánované nové parlamentní i prezidentské volby. Velká část Egyptů sympatizuje se zakázaným Muslimským bratrstvem, kterému pravděpodobně nebude umožněno kandidovat. Existuje proto velká pravděpodobnost, že významná část populace bude volby bojkotovat nebo nebude respektovat jejich výsledky.

3.3.4 VÝSLEDKY ARABSKÉHO JARA V EGYPTĚ

Konflikt v Egyptě nese několik společných rysů s konfliktem v Tunisku. Za aktéry konfliktu můžeme označit nedemokratický vládní režim a skupinu demonstrantů. Demonstrace byly organizovány spontánně nespokojenými Egyptany, zejména příslušníky mladé generace, kteří se organizovali prostřednictvím internetu a sociálních sítí. Islamisté a jiné skupiny se přidaly až v průběhu revoluce. Revoluce měla stejně jako v Tunisku poměrně rychlý průběh, prezident Mubarak rezignoval po 18 dnech protestů a byl postaven před soud.

Podle dosavadních výsledků nevedlo arabské jaro v Egyptě ani k nastolení demokracie, ani k zlepšení ekonomické situace, způsobilo naopak destabilizaci země. Po parlamentních ani prezidentských volbách nenastal dialog mezi sekularisty a islamisty. Islamisté, kteří zvítězili v parlamentních i prezidentských volbách, se pokusili zformovat Egypt podle svých představ bez ohledu na zájmy a práva ostatních skupin. Při střetu s islamisty se projevila významná role armády jako strážce sekulárních hodnot. Přestože nová ústava Egypta už ve své preambuli vylučuje armádu z jakéhokoli podílu na politické moci, tradice jejího postavení tvořená od vzniku nezávislého Egypta

---

¹⁵⁵ Profile: Egypt's Mohammed Morsi. *BBC News* [online]. 18. 12. 2013 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18371427>>.

se ukázala jako silnější. Nejvyšší rada ozbrojených sil sama rozhodla o sesazení zvoleného prezidenta Morsiho a generál al-Sisi je v současnosti jednou z nejmocnějších osob v Egyptě.

Problémy, které zapříčinily egyptskou revoluci, zůstávají nevyřešené. Způsob vlády nemůžeme označit za demokratický a ekonomická situace země se kvůli nestabilitě spíše zhoršila. V současné době se nejví jako pravděpodobné, že by z nových voleb vzešla vláda schopná nabídnout kompromis přijatelný pro všechny názorové skupiny. Úplné odstavení armády od politické moci se také nejví jako realizovatelné. Nejvýznamnějšími úspěchy arabského jara v Egyptě zůstává postavení Mubaraka před soud a ústavní zakotvení omezení moci prezidenta, zejména v oblasti možnosti znovuzvolení a vyhlášení výjimečného stavu.

3.4 LIBYE

Stejně jako v Tunisku a Egyptě také v Libyi způsobily události arabského jara sesazení dlouholetého vládce, plukovníka Qadhdhafího. Protesty v Libyi a pokus uhájit dosavadní režim nabraly tak násilné podoby, že zde nehovoříme o revoluci ale o občanské válce, ve které zasáhly na popud OSN i zahraniční ozbrojené síly. Zároveň je Libye poslední zemí, kde je možné pozorovat výrazný výsledek událostí arabského jara, sesazení dosavadního vládce Qadhdhafího. V této části práce stručně popíšeme novodobý vývoj Libye, Qadhdhafího režim a okolnosti jeho pádu.

3.4.1 POLITICKÝ VÝVOJ VE 20. STOLETÍ.

V politickém vývoji Libye hrály větší roli než v Tunisku a Egyptě kmenové struktury. Kmenové rozložení se do jisté míry odráželo i rozložení 3 autonomních celků v nezávislé federaci vzniklé 24. prosince 1951, přičemž hlavní oporou monarchie a vládnoucí dynastie byly kmeny z kyrenaické oblasti Unitárním státem se stala Libye roku 1963.¹⁵⁶

V roce 1969 proběhl v Libyi vojenský puč, kterým se dostal k moci plukovník Muammar al-Qadhdhafí. Oporu jeho režimu tvořily tři libyjské kmeny, Qadhdhafa, Maghraba a Warfala, a organizace Svobodných důstojníků. Qadhdhafí, který stál v čele této vojenské organizace, po úspěšném převratu soustředil ve svých rukou veškerou

---

¹⁵⁶ GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, s. 24.

moc, stal se vrchním velitelem ozbrojených sil, prezidentem a v roce 1970 předsedou vlády, později se označil titulem vůdce revoluce. Původně dvanáctičlenná Rada revolučního vedení snižovala počet svých členů, až v roce 1979 zanikla docela.¹⁵⁷

„Plukovník Qadhdhafí byl schopen Libyjce ideologicky mobilizovat, přičemž přímá demokracie obsažená v Zelené knize se opírá o dobře známou kmenovou demokracii praktikovanou u libyjských a arabských kmenů.“¹⁵⁸ Qadhdhafí využil svých ideologických spisů k rozbití dosavadních struktur a vytváření lidových a revolučních výborů, prostřednictvím kterých byla země spravována. Tento systém nazývaný džamáháríja byl vyhlášen v roce 1977. Teoreticky se jednalo o vládu mas, ve skutečnosti veškerá důležitá rozhodnutí činil Qadhdhafí. Proces reorganizace země provázela vlna poprav a zatýkání, v níž byli odstraněni hlavní odpůrci nového režimu. V čele revolučních výborů stáli příslušníci kmenů, které byly Qadhdhafimu loajální. Kvůli zhoršující se ekonomické situaci došlo na konci 80. let 20. stol. k částečné liberalizaci zejména v oblasti ekonomiky. Bylo obnoveno soukromé vlastnictví a vyhlášena Velká zelená charta lidských práv. V polovině 90. let 20. stol došlo k opětovnému utužení poměrů. Qadhdhafí nechal vytvořit očistné výbory, které měly prověřit majetkové poměry Libyjců. Byl vydán nový zákon umožňující kolektivně trestat skupiny podporující terorismus, tedy zejména odpůrce Qadhdhafího režimu. V 2. polovině 90. let 20. stol. podnikly islamistické skupiny několik útoků proti vládnoucímu režimu.¹⁵⁹

Významnou roli v Qadhdhafího režimu zastávala armáda. Počet příslušníků armády se v průběhu 70. a 80. let 20. stol. postupně zvyšoval. Velké zdroje Qadhdhafí vynaložil také na její vybavení. Výdaje na vojenství na konci 20. stol. činily zhruba 5% hrubého domácího produktu, tedy 1,3 miliardy amerických dolarů. Na důležité vojenské posty byli postupně dosazováni Qadhdhafího příbuzní a další příslušníci z jeho kmene. Po americkém útoku na Irák na poč. 21. stol. Qadhdhafí oznámil ukončení libyjských snah o získání zbraní hromadného ničení a v roce 2004 umožnil Američanům odstranit zařízení, které by k vývoji takových zbraní mohly sloužit. Výsledkem těchto ústupků

---

¹⁵⁷ GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 84 – 86.

¹⁵⁸ GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, s. 26.

¹⁵⁹ GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 87 – 90.

bylo zrušení sankcí OSN i řady jednostranných sankcí USA.¹⁶⁰ Zrušení sankcí a rozvoj těžby ropy zajistil Libyi jednu z nejlepších ekonomických úrovní v oblasti severní Afriky.

Qadhdhafihovo režim od svého vzniku porušoval lidská práva. Četné represe postihly elity kmenů podporujících původní monarchii, vysokoškolské učitele, právníky i představitele kulturního života. Řada lidí byla popravena a více než tisíc obyvatel bylo pro své názory odsouzeno k doživotnímu vězení. V 80. letech 20. stol. Qadhdhafí vyzýval k fyzické likvidaci politických disidentů a je doloženo několik případů jejich únosu a zavraždění.¹⁶¹ V roce 2010 byla Libye zemí se solidní ekonomickou úrovní, zdroje uvádí hrubý příjem 14 000 amerických dolarů na obyvatele.¹⁶² Oblast lidských a občanských práv zůstávala výrazně zanedbána. Z těchto důvodů se začali sjednocovat odpůrci Qadhdhafihova režimu.

3.4.2 REVOLUCE V LIBYI

Protesty proti Qadhdhafimu začaly 15. února 2011 v Benghazi, druhém největším městě Libye. Stejně jako v Tunisku a Egyptě se demonstrace svolávaly prostřednictvím internetu a sociálních sítí. Mezi prvními demonstranty byli zejména mladí nezaměstnaní. V případě Libye od počátků nepokojů docházelo ke střetům odpůrců Qadhdhafihova režimu s policií a Qadhdhafihovi přívrženci. Protestní skupiny v Libyi se soustředily spíše na ozbrojené akce vojenského charakteru než na protesty civilní politické opozice, jak tomu bylo v Tunisku a Egyptě. Zbraně odpůrci režimu získali jednak přímo od libyjské armády, jednak ze zahraničí. Na počátku protestů mnoho libyjských vojáků i důstojníků, např. generál Wanees Bokhamada, odmítlo střílet do demonstrantů a přidalo se na jejich stranu.¹⁶³

Benghazi bylo 20. února 2011 zcela ovládnuto demonstranty a revoluční hnutí se začalo šířit do dalších měst. Ovládnutí Benghazi znamenalo další přísun zbraní pro odpůrce režimu, protože získali přístup do tamější vojenské pevnosti. Odhaduje se, že během prvních 5 dnů bojů bylo zabito více jak 300 lidí. K obětem nepatřili pouze

---

¹⁶⁰ GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, s. 35 – 36.

¹⁶¹ GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 95 – 96.

¹⁶² AGHAYEV, E. Analysis and background of the "Arab Spring" in Libya. *European Researcher*. 2013, roč. 39, č. 1-2, s. 194.

¹⁶³ GILLIS, C. M. After the Revolution. *American Scholar*. 2014, roč. 83, č. 1, s. 8.

ozbrojenci, ale i civilní obyvatelstvo.¹⁶⁴ Qadhdhafihů odpůrci se sjednotili pod Přečodnou národní radou – NTC (National Transitional Council), která byla založena 27. února 2011 a jejímž předsedou se stal bývalý ministr spravedlnosti Mustafa Abdul Jalil. Organizaci oficiálně uznaly některé evropské státy, např.: Francie a Itálie, a podpořily tak libyjskou opozici. Podoba revoluce byla výrazně ovlivněna také činností radikální islamistické skupiny LIFG (Libyan Islamic Fighting Group), která se v minulosti otevřeně hlásila k spolupráci s teroristickou skupinou Al-Qaeda.¹⁶⁵

Qadhdhafí nasadil proti svým odpůrcům těžkou vojenskou techniku a nechal území ovládnuté povstalci bombardovat. Na civilní obyvatelstvo útočili podle některých zdrojů také Qadhdhafihů odpůrci. Organizace HRW (Human Rights Watch) uvedla, že povstalci rabovali domy, obchody i nemocnice.¹⁶⁶ Kvůli vyhrocené situaci v Libyi jednala v březnu 2011 Rada bezpečnosti OSN. V Rezoluci číslo 1973 vyhlásila z důvodu ochrany civilistů nad Libyí bezletovou zónu a vyzvala členské státy, aby učinily všechny nezbytné kroky k ochraně civilního obyvatelstva.¹⁶⁷ Na základě této rezoluce zahájilo NATO (North Atlantic Treaty Organization) 19. března 2011 vzdušné operace namířené proti Libyjské armádě. Některé státy OSN, mimo jiné Rusko, Turecko nebo Jihoafrická republika, intervenci NATO v Libyi odsoudily.¹⁶⁸ Podle kritiků intervence znamenala ve svém důsledku podporu Qadhdhafihů odpůrcům, přitom i oni byli obviňováni z útoků na civilisty a porušování lidských práv. Před zahájením intervence NATO se počet mrtvých odhadoval na 1 000 až 2 000, po skončení hlavních bojů se počet mrtvých počítal v desítkách tisíc, nejvyšší odhady hovoří až od 50 000 mrtvých.¹⁶⁹ Intervence NATO, oficiálně ukončená k 31. říjnu 2011, obětem na životech nezabránila.

Díky intervenci NATO, která zabránila Qadhdhafimu použít proti svým odpůrcům vzdušné síly, povstalci postupovali a dobývali další území. 16. srpna 2011 bylo obklíčeno hlavní město Tripolis. Útok na Tripolis povstalci zahájili 21. srpna 2011.

---

¹⁶⁴ Battle for Libya: Key moments. *AlJazeera* [online]. 23. 8. 2011 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/libya/2011/08/20118219127303432.html>>.

¹⁶⁵ AGHAYEV, E. Analysis and background of the "Arab Spring" in Libya. *European Researcher*. 2013, roč. 39, č. 1-2, s. 195

¹⁶⁶ AGHAYEV, E. Analysis and background of the "Arab Spring" in Libya. *European Researcher*. 2013, roč. 39, č. 1-2, s. 195.

¹⁶⁷ *Resolution 1973 (2011)* [online]. 17. 3. 2011 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>>.

¹⁶⁸ AGHAYEV, E. Analysis and background of the "Arab Spring" in Libya. *European Researcher*. 2013, roč. 39, č. 1-2, s. 196.

¹⁶⁹ ŠLECHTA, O. Intervence v Libyi – černý Petr arabského jara. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, s. 20 – 21.

Dne 20. října 2011 byl Qadhdhafí při náletu NATO raněn, následně jej jeho odpůrci dopadli a zabili. NTC vyhlásila Libyi za osvobozenou a přislíbila konání parlamentních voleb v červenci 2012.¹⁷⁰

3.4.3 POREVOLUČNÍ VÝVOJ

Po svržení Qadhdhafího vytvořila NTC přechodnou vládu a připravila volby do národního kongresu. Volby, které se konaly v červenci 2012, byly prvními svobodnými volbami v Libyi za posledních 60 let. Většinu z 200 křesel v kongresu obsadili nezávislí kandidáti. Nejsilnější politickou stranou byla sekulární NFA (National Forces Alliance) vedená Mahmoudem Jibrilem, získala ale pouze 39 mandátů.¹⁷¹ Kongres tvořený především jednotlivými nezávislými kandidáty nezvládl uklidnit vyhrocenou libyjskou situaci, neustále v něm docházelo ke střetům mezi sekularisty a islamisty. V říjnu 2012 jmenoval kongres premiérem Aliho Zeidana, jehož úkolem bylo sestavit prozatímní vládu, připravit návrh ústavy a dovést zemi k novým parlamentním volbám.¹⁷² Neustále neshody v kongresu ale bránily stanovení termínu nových voleb i shodě na návrhu ústavy. Za nejvýraznější výsledek činnosti kongresu lze považovat zákon z května 2013, kterým byla na 10 let zakázána politická činnost všem funkcionářům z Qadhdhafího režimu. Zákon ve svém důsledku posílil pozice islamistů, protože politici činí i za Qadhdhafího byli vesměs sekularisté. S ohledem na tento zákon rezignoval např. předseda kongresu Mohammed Magariaf, který za Qadhdhafího vlády působil jako diplomat. Ve funkci jej vystřídal Nuri Abu Sahmein, nezávislý zástupce berberské menšiny.¹⁷³

Největším problémem zůstávají skupiny ozbrojenců, které v Libyi stále působí. Vládě se nepodařilo převzít kontrolu nad celým územím. V září 2012 islámští radikálové zaútočili na americký konzulát v Benghazi, při útoku zemřeli 4 Američané včetně velvyslance Christophera Stevense. V srpnu 2013 ozbrojení povstalci ovládli 3 hlavní přístavy ve východní části Libye. Nepokoje, ozbrojené střety a rabování pokračují i v hlavním městě Tripolis. Premiérovi Zeidanovi se nepodařilo situaci v zemi uklidnit

---

¹⁷⁰ Arab uprising: Country by country - Libya. *BBC News* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-12482311>>.

¹⁷¹ Libya election success for secularist Jibril's bloc. *BBC News* [online]. 18. 7. 2012 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-188809082311>>.

¹⁷² Libya profile. *BBC News* [online]. 18. 4. 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-13754897>>.

¹⁷³ *Libya: Country Report*. New York: The PRS Group, Inc., © 2013, s. 17.

a v březnu 2014 rezignoval. Na postu premiéra jej nahradil dosavadní ministr obrany Abdullah al-Thinni.¹⁷⁴

3.4.4 VÝSLEDKY ARABSKÉHO JARA V LIBYI

Libyjský konflikt na rozdíl od konfliktů v Tunisku a Egyptě přerostl rámec revoluce a v Libyi propukla občanská válka. Aktéry konfliktu byli na jedné straně prezident Qadhdhafi a jeho vláda, na straně druhé povstalci, které vojensky podpořili i ozbrojené síly NATO. Svržení Qadhdhafiho mělo přinést Libyjcům větší politická práva a občanské svobody. Země je ale po válce výrazně destabilizována. Společnost, v níž i za Qadhdhafiho vlády přetrvávalo kmenové uspořádání, se zcela rozpadla na mnoho různých frakcí. Roztříštěnost společnosti se odráží i ve složení zákonodárního sboru, který je ve své většině tvořen nezávislými kandidáty. Porevoluční vláda nemá nad územím Libye kontrolu, na většině míst pokračují ozbrojené střety různých skupin. Chaos a nepokoje v zemi doprovází ekonomický propad. Dokud se vládě nepodaří odzbrojit povstalecké skupiny a získat úplnou kontrolu nad celým územím, nelze předpokládat uklidnění situace. Arabské jaro v Libyi odstranilo autoritářského vůdce, nevyřešilo však žádný z dlouhodobých problémů libyjské společnosti. Vzhledem k pokračujícím ozbrojeným střetům, neschopnosti vlády prosadit svou autoritu na celém území a zhoršující se ekonomické situaci můžeme situaci v Libyi hodnotit jako horší než před vypuknutím arabského jara.

3.5 SÝRIE

V průběhu března 2011 vlna nepokojů dorazila i do Sýrie. Původně nenásilný protest rychle přerostl v ozbrojený konflikt, který není do současnosti vyřešen.

3.5.1 POLITICKÝ VÝVOJ VE 20. NA POČÁTKU 21. STOLETÍ

Území Sýrie bylo původně součástí Osmanské říše, po jejím zániku po první světové válce, se Sýrie dostala pod mandátní správu Francie, nezávislost získala v roce 1946. V průběhu 50. let 20. stol. navázala Sýrie spolupráci se Sovětským svazem a určité vazby na Rusko přetrvávají do současnosti, což potvrdila ruská podpora vládnoucímu režimu během konfliktu v letech 2011 a 2012.

---

¹⁷⁴ Libya profile. *BBC News* [online]. 18. 4. 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-13754897>>.

V 40. letech 20. století vznikla v Sýrii politická strana Baas, která se vyznačovala pan-arabskými myšlenkami na sjednocení arabských, potažmo muslimských zemí. Vliv strany Baas však nebyl v Sýrii až do 60. let 20. stol. nijak výrazný.¹⁷⁵ Dne 8. března 1963 strana Baas společně s důstojníky Vojenského výboru provedla státní převrat. Členové Vojenského výboru, kteří se se stranou Baas spojili, vytvořili vlastní frakci uvnitř strany. V čele vojenské frakce stál Hafiz al-Assad. Assadova frakce strany během 60. let 20. stol. získala kontrolu nad celou stranou a armádou. V únoru 1966 došlo k vojenskému převratu, při němž se Assad plně chopil moci a vytvořil v Sýrii sekulární autoritativní režim.¹⁷⁶

Během své vlády Hafiz al-Assad odstranil odpůrce režimu i potencionální konkurenty uvnitř strany. Pravomoci prezidenta, kterým Assad byl od roku 1971 až do své smrti, byly výrazně posíleny. Kromě prezidentského úřadu zastával Assad posty vrchního velitele armády a generálního tajemníka strany Baas. Významnou oporou Assadova režimu byla armáda, 30 nejvyšších důstojníků mělo privilegované postavení, osobní i ekonomické. Třetí úroveň mocenské struktury tvořilo regionální vedení strany Baas, čtvrtou provinční guvernéri a vysocí úředníci.¹⁷⁷

Členy elitních armádních kruhů byli zejména alawité (ší'itský náboženský řád), zatímco většinu syrského obyvatelstva tvoří sunnité. Odpůrci Assadova režimu se rekrutovali zejména ze sunnitských islamistických kruhů. Sunnitští islamisté v 60. a 70. letech 20. stol. proti podobě režimu několikrát protestovali. Reakcí na protesty bylo vyhlášení výjimečného stavu v roce 1964. V 90. letech 20. stol. došlo k určitému uvolnění a byla propuštěna více jak polovina z 8 000 politických vězňů.¹⁷⁸

Po smrti Hafize Assada v roce 2 000 se stal prezidentem jeho druhorozený syn Bashar al-Assad. Jeho nástupnictví pro prezidentský úřad se začalo připravovat v polovině 90. let 20. stol. po smrti jeho staršího bratra. Postupně byl propagandou vytvářen nový kult osobnosti a upevňováno postavení Bashara Assada, původně lékaře, v armádních kruzích. Na složení vlády jmenované v březnu 2 000, několik měsíců

---

¹⁷⁵ DELVIN, J. The Baath Party: Rise and Metamorphosis. *The American Historical Review*. 1991, roč. 96, č. 5, s. 1396 - 1397.

¹⁷⁶ GOMBÁR, E. *Revoluční demokratické strany na blízkém východě*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1986, s. 30 – 35.

¹⁷⁷ GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 23.

¹⁷⁸ GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 44 – 45.

před smrtí Hafize Assada, byl patrný vzrůstající vliv jeho syna. Po smrti Hafize Assada v červnu 2000 byl Bashar al-Assad nejdříve zvolen generálním tajemníkem strany Baas a poté i prezidentem. Na počátku jeho vlády došlo k určitému uvolnění situace v zemi, politické liberalizaci a ekonomickému oživení. Prostřednictvím amnestie se dostali z vězení další političtí vězni. Moderní komunikační technologie se staly běžně rozšířenými, bylo umožněno podnikání cizích bank a povoleno vlastnictví cizích měn a drahých kovů.¹⁷⁹ Po několika letech liberální politiky ale došlo k opětovnému omezení svobody a posilování principů socialismu. Ministerstvo pro vnitřní bezpečnost podniklo řadu represivních kroků proti aktivistům vzniklých diskusních fór a nezávislého tisku, někteří z nich byli zatčeni.¹⁸⁰ V roce 2011 byly již veškeré reformní činnosti ukončeny a Bashar al-Assad vládl s podporou armády stejným autoritářským způsobem jako jeho otec. S politickou situací panovala nespokojenost, zejména mezi většinovými sunnity. Narůstaly také hospodářské potíže a nezaměstnanost. Přesto můžeme Sýrii před vypuknutím nepokojů považovat za jeden z nestabilnějších států na blízkém východě a většina pozorovatelů neočekávala, že se v Sýrii vlna nepokojů arabského jara projeví zásadním způsobem.

3.5.2 REVOLUCE V SÝRII

Na rozdíl od Egypta a jiných zasažených států byly masové projevy nespokojenosti v Sýrii před rokem 2011 spíše ojedinělou záležitostí. Kulminaci napětí a hromadné vyjádření nespokojenosti s panujícím autoritativním režimem přineslo až arabské jaro. Výraznou roli v tom podle M. Lynche sehrála činnost médií, která šířila revoluční myšlenky, zejména televizní stanice Al-Jazeera. Ve svém počátku protesty v Sýrii neměly masovou účast, ta postupně sílila kvůli mediální kampani. Objevily se i spekulace o tom, že Al-Jazeera první demonstranty finančně podporovala.¹⁸¹

Demonstrace propukly v březnu 2011 v jihosyrském městě Deraa po zatčení a údajném mučení několika teenagerů, kteří psali revoluční slogany na školní zeď. Místní obyvatelé vyšli do ulic a požadovali jejich propuštění, objevily se také požadavky na změnu politické situace. Už druhý den demonstrací zasáhly ozbrojené

---

¹⁷⁹ GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 73 – 79.

¹⁸⁰ ZIADEH, R. *Power and policy in Syria*. Rev. pbk. ed. London: I.B. Tauris, 2013s. 65 - 66

¹⁸¹ LYNCH, M. Helping Syria without War. *Foreign Policy* [online]. 20. 2. 2012 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/posts/2012/02/20/helping_syria_without_war>.

složky a 4 lidé zemřeli.¹⁸² Rozehnutí demonstrací v městě Deraa způsobilo vypuknutí demonstrací v celé zemi. V červenci 2011 už demonstrovaly tisíce lidí po celé Sýrii a požadovaly Assadovu rezignaci. Brutalita konfliktu rychle narůstala, prezident Assad označoval demonstranty za teroristy a nasadil proti nim palné zbraně a vojenskou techniku. Ozbrojeni byli i demonstranti a konflikt v Sýrii se výrazně militarizoval.

Podobně jako v ostatních státech, nebyly protesty v Sýrii zahájeny organizovanou skupinou. V čele protestů stáli nespokojení Sýřané, převážně mladší generace, později se přidaly islamistické skupiny, někteří bývalí političtí vězni a představitelé syrské inteligence. Demonstranti neměli žádné jednotné vedení, organizační strukturu nebo plán. K hlavním postupně formulovaným požadavkům patřilo zrušení výjimečného stavu a výsadního postavení strany Baas, umožnění soutěže politických stran a rezignace prezidenta Assada. Podobně jako v případě Libye byly skupinky demonstrantů ozbrojené a v některých případech i sami iniciovaly útok. Pokusy o svržení Assadova sekulárního režimu byly podporovány islamistickými organizacemi, mimo jiné odnoží Muslimského bratrstva. Islamisté v průběhu roku 2011 ovládli několik syrských měst.

Protesty byly podobně jako v jiných zemích zahájeny nespokojenými občany, převážně mladou generací, bez jednotného vedení a organizace. V Tunisku nebo v Egyptě došlo v průběhu revoluce k sjednocení odpůrců pod vedením jedné organizace nebo osobnosti, která dlouhodobě stála v opozici k vládnoucímu režimu. V Sýrii k sjednocení Assadových odpůrců během probíhajícího konfliktu doposud nedošlo. Většina politické opozice se v říjnu 2011 zorganizovala v Syrské národní radě – SNC (Syrian National Council) – ta však zůstává vnitřně nejednotná a mimo její rámec figurují i další organizace. NCC (National Coordination Committee for Democratic Change) je další opoziční organizací, která odmítá snahu SNC vyjednávat s Assadovým režimem. Významné je také působení FSA (Free Syrian Army), která se soustředí na ozbrojené akce bez ohledu na jednání SNC.¹⁸³ S. Heydemenn upozorňuje, že FSA nelze navzdory názvu vnímat jako armádu ve smyslu organizované skupiny s jasným systémem velení a hierarchie. Jedná se spíše o skupinky ozbrojenců, nad nimiž má

---

¹⁸² Guide: Syria Crisis. *BBC News* [online]. 9. 4. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-13855203>>.

¹⁸³ SLIM, R. Unite Syria's opposition first. *Foreign Policy* [online]. 23.2.2012 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/02/23/unite_syrias_opposition_first>.

centrální vedení FSA pouze částečnou kontrolu a kteří provádí řadu lokálních útoků či jiných ozbrojených akcí mimo kontrolu FSA.¹⁸⁴ K prohloubení spolupráce jednotlivých opozičních skupin došlo v listopadu 2012, kde se zformovala Národní koalice syrských revolučních a opozičních sil.¹⁸⁵ Tuto koalici oficiálně uznaly USA, Velká Británie, Francie a některé další státy. Jednotlivé organizace však nadále pokračují i ve své samostatné činnosti a některé islamistické organizace vstup do koalice odmítly. Syrská opozice zůstává stále nejednotná.

Assadův režim podporují zejména doposud privilegovaní alawité. Některé zdroje počítají mezi Assadovi příznivce i křesťanskou menšinu, přestože zůstávají stranou bojů.¹⁸⁶ Křesťané nebyli za Assadova režimu perzekuováni kvůli svému náboženství, někteří z nich zastávali i politické či armádní funkce. Do revolučního hnutí, v němž mají silné postavení islamistické skupiny, se nezapojili z obav ze zhoršení svého postavení v případě vítězství islamistů. Do protestů se nezapojili také Kurdové. Jejich politické strany se pouze v roce 2011 sjednotily do jedné platformy a vymohly si na oslabeném režimu některá práva. Mnoha Kurdům se díky tomu podařilo získat syrské státní občanství.¹⁸⁷

V politické rovině vláda učinila několik ústupků, vzhledem k požadavkům demonstrantů. Výjimečný stav byl zrušen 19. dubna 2011 a 4. srpna 2011 prezident schválil nový zákon, který umožňoval zakládání politických stran, zakazoval ale strany vzniklé na náboženském a etnickém základě.¹⁸⁸ Výraznou změnou bylo referendum o nové ústavě iniciované prezidentem Assadem v únoru 2012. Text nové ústavy již nezakotvuje vedoucí úlohu strany Baas ve společnosti a umožňuje soutěž politických stran. Nové parlamentní volby mohou podle prezidenta proběhnout až po uklidnění situace v zemi. Odpůrci režimu označují provedené ústupky za nedostatečné a požadují okamžitou Assadovu rezignaci.

---

¹⁸⁴ HEYDEMENN, S. Managing militarization in Syria. *Foreign Policy* [online]. 22. 2. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z:

<http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/02/22/managing_militarization_in_syria>.

¹⁸⁵ Syria profile: Timeline. *BBC News* [online]. 19. 3. 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z:

<<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995>>.

¹⁸⁶ Syria's Christians caught in the middle. *BBC News* [online]. 6. 4. 2012 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z:

<<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17629499>>.

¹⁸⁷ KENNER, D. Who's Who in the Syrian Opposition. *Foreign Policy* [online]. 29. 4. 2011 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z:

<http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/04/29/who_s_who_in_the_syrian_opposition>.

¹⁸⁸ Syria finally gets its new Political Party Law. *Forward Syria*. srpen/září 2011, č. 54, 9 - 10. Dostupné z: <<http://issuu.com/haykalmedia/docs/forward-syria-august2011>>.

Konfliktem v Sýrii se zabývalo i mezinárodní společenství. V OSN se Rusko stavělo na stranu Assadova režimu a několikrát v Radě bezpečnosti vetovalo návrh rezoluce, zatímco USA a Evropská unie stály spíše na straně demonstrantů.¹⁸⁹ V srpnu 2012 americký prezident Obama podpořil demonstranty v Sýrii svým prohlášením, v němž vyzval Assada k rezignaci. Evropská unie se připojila k americkým sankcím proti Sýrii. Vojenské útoky proti demonstrantům odsoudily i arabské země a Sýrie byla vyloučena z Ligy arabských států. Sýrie se tak dostává do mezinárodní izolace. K porušování lidských práv, vraždám, popravám a mučení došlo však podle OSN na obou stranách.¹⁹⁰

Syrský konflikt si už vyžádal více jak 100 000 obětí a 2,5 milionu lidí ze země uprchlo. Syrská armáda disponuje větším množstvím zbraní a vojenské techniky než povstalci, zatím žádná strana nebyla schopna získat převahu. V konfliktu došlo i k použití chemických zbraní, 21. srpna 2013 vybuchly na předměstí Damašku sarinové nálože, které si vyžádaly několik stovek obětí. Obě konfliktní strany se z útku obvinily navzájem. Prezident Assad následně souhlasil s plánem USA a Ruska na odstranění chemických zbraní v Sýrii. Rusko a USA od března 2013 připravovaly mírové jednání konfliktních stran ve Švýcarsku, jednání začala v lednu 2014. Skončila však bez dosažení jakékoli dohody.¹⁹¹

3.5.3 VÝSLEDKY ARABSKÉHO JARA V SÝRII

Syrský konflikt podobně jako konflikt Libyi nabral podobu občanské války, která stále probíhá. Aktéry konfliktu je režim prezidenta Bashara al-Assada a povstalecké skupiny. Konflikt v Sýrii se v několika bodech výrazně odlišuje od ostatních konfliktů arabského jara. Před vypuknutím konfliktu byla situace v Sýrii poměrně stabilní, demonstrace a protesty proti vládnoucímu režimu byly poměrně ojedinělou záležitostí. Přestože v zemi panovala nespokojenost s politickou situací, protesty přinesla až revoluční vlna arabského jara, šířená především pomocí médií. Druhou významnou odlišností syrského konfliktu je roztržičnost opozičních skupin. V ostatních zemích

---

¹⁸⁹ Syria profile: Timeline. *BBC News* [online]. 19. 3. 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995>>.

¹⁹⁰ Arab League sanctions for Syria. *BBC News* [online]. 12. 11. 2011 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15706851>>.

¹⁹¹ Syria: The story of the conflict. *BBC News* [online]. 14. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

zasažených arabským jarem se odpůrci dosavadních režimů sjednotili pod jednou zastřešující organizací. V Sýrii taková organizace začala vznikat až více jak po roce od vypuknutí konfliktu a nepodařilo se jí sjednotit všechny opoziční skupiny. Žádné z konfliktních stran se nepodařilo prosadit své zájmy a ani mírová jednání, která se snaží zorganizovat mezinárodní společenství, nepřinášejí výsledky. Ukončení konfliktu v blízké době se proto nejeví jako pravděpodobné. Arabské jaro v Sýrii nepřispělo k uvolnění politické situace, naopak zemi výrazně destabilizovalo a zhoršilo podmínky života místních obyvatel.

3.6 DOPADY ARABSKÉHO JARA

Jak uvádí R. Owen, před propuknutím arabského jara vládli v řadě států severní Afriky a blízkého východu, jmenovitě v Alžírsku, Tunisku, Libyi, Egyptě, Súdánu, Sýrii, Jemenu a Libanonu, prezidenti, kteří buďto přímo vzešli z armádních kruhů, nebo armáda patřila ke klíčovým oporám jejich režimů.¹⁹² Arabské jaro s tímto systémem vlády otřásl. Proběhnuvší revoluce způsobily rezignaci či sesazení prezidentů Tuniska, Egypta, Libye a Jemenu, ani ostatní režimy nezůstaly zcela beze změn. Jednoznačným dopadem arabského jara je ukončení vlády několika vojenských prezidentů. Se změnou způsobu vlády vyvstal nový problém role armády ve zmiňovaných zemích. Na příkladu Egypta bylo možné pozorovat, že ačkoli nově vzniklé legislativní dokumenty nepřikládaly armádě žádnou politickou moc, vedení armády se odmítá vzdát svých pravomocí a stále patří ke klíčovým mocenským hráčům v zemi. Arabské jaro tak otevřelo nový problém pozice ozbrojených složek v zemi. Zatímco stále přetrvávají problémy, které jsme v této práci označili za dlouhodobé příčiny propuknutí nepokojů, tj. nedostatečná míra politických svobod a problémy v oblasti ekonomické bezpečnosti.

Po vypuknutí arabského jara převládla zejména na Západě tendence vnímat tuto vlnu jako demokratizační proces. Očekávání demokratizace států severní Afriky a blízkého východu zůstala z větší části nenaplněna. V regionu, kde demokratické státní zřízení nemá velkou tradici, nelze očekávat rychlé etablování parlamentní demokracie. Významnými demokratizačními kroky a nárůstem politické svobody bylo zorganizování voleb, v nichž mohlo soutěžit více politických subjektů a vytváření ústavy v parlamentu,

---

¹⁹² OWEN, R. Military presidents in Arab States. *International Journal of Middle East Studies*. 2011, roč. 43, č. 3, s. 395.

který z těchto voleb vzešel. Podle současného vývoje můžeme konstatovat, že z podrobněji analyzovaných států směřuje k vytvoření parlamentní demokracie pouze Tunisko. Politické stability Tunisko zatím nedosáhlo, od voleb 2011 došlo už k několika rezignacím vrcholných politiků stejně tak k atentátům a teroristickým útokům. V ostatních státech zatím stále přetrvávají nepokoje a na příkladu Egypta se ukazuje, že nově schválené legislativní dokumenty nemusí v praxi dojít naplnění. Přetrvávající nepokoje také brání řešení ekonomických problémů, a tak i tato příčina revolucí stále přetrvává.

Revoluční vlnou svržené režimy bychom mohli označit jako režimy sekulární. Islamistické organizace se před událostmi arabského jara nemohly oficiálně podílet na politickém životě země, ačkoli například v Egyptě kandidovala řada členů Muslimského bratrstva jako nezávislí kandidáti už v době vlády prezidenta Mubaraka. Jako politické subjekty se islamisté mohli plně etablovat až po pádu těchto sekulárních režimů. Jedním z výsledků arabského jara je nárůst politického vlivu islamistů.

Události arabského jara proběhly v poměrně nedávné době, vyvolané konflikty v některých státech stále probíhají, v jiných došlo pouze k přechodnému uklidnění situace. Podle současného vývoje ale můžeme konstatovat, že k řešení dlouhodobých problémů společnosti v politické a ekonomické rovině, které jsme označili jako hlavní příčiny arabského jara, se většině zasažených států nepodařilo vyřešit. Nejvýraznějším výsledkem arabského jara zůstává sesazení několika autoritářských vládců a destabilizace zasažených zemí.

4 PEDAGOGICKÁ APLIKACE

V této kapitole se zaměříme na využití zpracovaného tématu ve výuce. Z důvodů náročnosti tématu práce se budeme soustředit na gymnaziální vzdělávání a příslušné RVP (rámcový vzdělávací program). Témata, kterým se tato práce věnovala, revoluce arabského jara, transformace politických režimů, islám a jeho politická dimenze a také role současných médií v politice i mimo ni, souvisí zejména s učivem a očekávanými výstupy ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, ale také s průřezovými tématy Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Mediální výchova.

4.1 ZAKOTVENÍ TÉMATU V RVP PRO GYMNÁZIA

V občanském a společenskovědním základu, podkapitole vzdělávací oblasti Člověk a společnost, uvedená problematika souvisí především s tematickými okruhy Člověk ve společnosti, Občan ve státě, Mezinárodní vztahy, globální svět a Úvod do filosofie a religionistiky.¹⁹³ Do okruhu Člověk ve společnosti spadá učivo o sociálním problému nezaměstnanosti. Jak bylo uvedeno v kapitole 3, vysoká nezaměstnanost byla jednou z důležitých příčin arabského jara, protože byla dlouhodobým problémem v zmiňovaných zemích. Součástí okruhu Občan ve státě jsou s arabským jarem související témata stát, demokracie, lidská práva. Do okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět spadají mezinárodní organizace (OSN, NATO), které rovněž působily v konfliktech arabského jara. Součástí okruhu Úvod do filosofie a religionistiky je islám. S průřezovým tématem Mediální výchova souvisí úloha moderních médií, zejména webových stránek a sociálních sítí, při šíření revoluční vlny, svolávání demonstrací a politické propagace. Uvedených souvislostí lze využít pro konkrétní příklady ze současnosti v jednotlivých hodinách na daná témata. V této práci navrhne časově tematický plán výukového bloku Arabské jaro, který je realizovat jako projekt v rámci společensko-vědního semináře. S ohledem na velký rozsah a pestrost témat doporučujeme realizaci ve 4. ročníku, kde může sloužit i k zopakování základních pojmů učiva z předchozích ročníků.

---

¹⁹³ BALADA, J. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, s. 40 – 42.

4.2 NÁVRH ČASOVĚ TEMATICKÉHO PLÁNU

časově – tematický plán				
téma:	Arabské jaro			
programový cíl:	Žák vlastními slovy popíše politický systém vybraného státu, analyzuje nárůst islamismu a demokracie, vyjádří se k roli médií a vysvětlí roli mezinárodních organizací v konfliktu. Na webových stránkách OSN vyhledá rezoluce související s arabským jarem, vyplní pracovní list. Aktivně se zapojí do diskuze.			
způsob ověření cíle:	analýza výkonů žáků, prezentace žáků, kontrola pracovních listů			
výuková jednotka č.	specifické cíle	způsob kontroly specifického cíle	učivo	hlavní strategie, organizace
1	Žák charakterizuje islám.	vyplnění pracovního listu	islám a jeho politická dimenze	samostatná práce žáků
2	Žák analyzuje politický systém vybraného státu s ohledem na míru demokracie.	prezentace žáků	demokracie	skupinová práce žáků
3	Žák vysvětlí roli mezinárodních organizací při řešení konfliktů, vyhledá rezoluce OSN související s arabským jarem.	analýza výkonů žáků	mezinárodní organizace	samostatná práce žáků
4	Žák vysvětlí roli médií v globalizovaném světě.	analýza výkonů žáků	média	výklad, diskuze

Uvedený časově – tematický plán zpracovává téma arabského jara ve 4 výukových jednotkách. Každá výuková jednotka využívá jedno téma obsažené v RVP pro gymnázia. K časově – tematickému plánu přikládáme i návrhy konkrétních způsobů realizací jednotlivých hodin. Pro každou výukovou jednotku počítáme s časovou dotací 45 minut.

plán výukové jednotky č. 1	
téma:	islám a jeho politická dimenze
cíle:	Žák charakterizuje islám, vyjádří se k nábožensky orientovaným politickým stranám, je ochoten odpovídat na otázky, vyplní pracovní list.
čas	aktivita
30 min.	video projekce Náboženství světa – islám (dostupné z: < http://www.ceskatelevize.cz/porady/10077100525-nabozenstvi-sveta/205562230380003-islam/ >) žáci vyplní pracovní list (viz příloha 1)
10 min.	diskuze: Jak se od sebe odlišují ší'ité a sunnité? Znáte nějaké státy, kde je právo šarí'a zakotveno v legislativě? Jak byste charakterizovali islámský stát? Existují i v Evropě politické strany, které se hlásí k určitému náboženství?
5 min.	kontrola pracovního listu

plán výukové jednotky č. 2	
téma:	demokracie
cíle:	Žák analyzuje politický systém vybraného státu s ohledem na míru demokracie, je ochoten odpovídat na otázky učitele, spolupracovat ve skupině.
čas	aktivita
10 min.	opakování základních informací – otázky žákům: Co je to demokracie?

	Jaké jsou základní principy demokratické vlády? Jaké znáte demokratické státy? Jaké znáte nedemokratické státy? Jaká jiná politická zřízení kromě demokracie znáte?
20 min.	skupinová práce žáků: žáci se rozdělí do 4 skupin, každá skupina obdrží text charakterizující politický systém určitého státu před a po vypuknutí arabského jara (viz přílohy 2, 3, 4, 5) úkolem je skupiny je rozhodnout, zda byl daný stát demokratický a jak se tato situace s arabským jarem změnila. úkoly k textům: Stručně charakterizujte politický systém státu. Rozhodněte, zde se jedná o demokratický či nedemokratický systém a zdůvodněte proč. (Jaké znaky demokracie systém naplňuje, nenaplňuje)
15 min.	prezentace žáků: žáci seznámí zbytek třídy se závěry práce své skupiny

plán výukové jednotky č. 3

téma:	mezinárodní organizace
cíle:	Žák vysvětlí roli mezinárodních organizací při řešení konfliktů, je ochoten odpovídat na otázky učitele, vyhledá rezoluce OSN související s arabským jarem.
čas	aktivita
20 min.	shrnutí základních informací – otázky žákům: Co znamená zkratka OSN? Kde jste se s ní setkali? Víte, jak vypadá logo OSN? Znáte podobnou organizaci, která OSN předcházela? Co víte o její činnosti? Víte jakou má OSN organizační strukturu? Kdo je generálním tajemníkem OSN? Jak OSN usiluje o zajištění světového míru? Jaké další mezinárodní organizace znáte?

20 min.	samostatná práce žáků: na oficiálních webových stránkách OSN (www.un.org) vyhledejte: Kolik států je v současnosti členy OSN? Které státy jsou v současnosti nestálými členy Rady bezpečnosti? Vyhledejte rezoluci č. 1973 z roku 2011, na jejímž základě proběhla intervence NATO v Libyi.
5 min.	kontrola zadaných úkolů

plán výukové jednotky č. 4

téma:	média
cíle:	Žák se vyjádří k roli médií v politické propagaci a konfliktu.
čas	aktivita
10 min.	otázky žákům: Co jsou média? Setkali jste se někdy na facebooku s politickou propagací, reklamou určitého politika nebo politické strany? Jak velký mají podle vás vliv předvolební kampaně v médiích? Podle čeho jiného se voliči mohou rozhodovat?
15 min.	výklad: – revoluce v Egyptě a Tunisku v letech 2010 – 2011, neorganizovala na počátku žádná stálá skupina nebo politická strana – protestní akce svolávali mladí nespokojení lidé prostřednictvím sociální sítě facebook – střety s policií při rozhánění demonstrantů byly natáčeny a publikovány na serveru youtube, později je vysílali také televizní stanice – zejména Al-Jazeera – vládní režimy se tuto činnost snažili zastavit omezováním přístupu k internetu a blokováním telefonních signálů výklad doplníme ukázkami autentických materiálů (např.: https://www.facebook.com/elshaheed.co.uk, http://www.youtube.com/watch?v=47d6fyaOjRM#t=29).

15 min.	diskuze: Myslíte si, že činnost médií (videonahrávky střelení do demonstrantů, apod.) ovlivnili průběh revolučních hnutí?

Uvedený způsob pedagogické aplikace není jediný možný způsob využití tématu arabského jara ve výuce. Domníváme se, že námi zvolený způsob a jeho zařazení do závěrečného ročníku je vhodný, protože slouží k zopakování základních znalostí žáků a jejich rozšíření o konkrétní příklady ze současnosti. Formy diskuze a skupinové práce žáků s pracovními listy rozvíjí klíčové kompetence, zejména kompetenci komunikativní, k řešení problémů a k učení.

ZÁVĚR

Diplomová práce zpracovává téma revolucí arabského jara. Cílem práce bylo podat analýzu arabského jara. Tento cíl byl naplněn pomocí specifikace příčin a spojujících momentů, kvůli kterým se hovoří o jedné revoluční vlně, popsáním politických systémů a průběhu změn ve vybraných státech a porovnáním dopadů arabského jara s ohledem na demokratizaci a islamizaci vybraných států. Cíl diplomové práce byl naplněn.

První kapitola vymezuje teoretický rámec konfliktu. Vymezili jsme v ní klíčové charakteristiky, které využíváme při analýze konkrétních příkladů konfliktů arabského jara. Jedná se zejména o aktéry konfliktu a příčiny sporu. V druhé kapitole popisujeme politickou rovinu islámu a hlavní směry politického myšlení muslimů. Klíčový význam má rozlišení mezi sekularisty a islamisty, protože arabské jaro lze z určitého úhlu pohledu vnímat jak střet sekulárních a islamistických sil. Nejvýznamnější je třetí kapitola, která pojednává o arabském jaru a podrobně se zabývá události ve čtyřech vybraných státech. Z porovnání událostí v jednotlivých státech vyplývají příčiny a společné rysy revoluční vlny. Příčiny arabského jara spočívají v nedostatku politických svobod a v ekonomických problémech států. Významným společným rysem revolucí byl jejich spontánní způsob organizace a využití moderních médií, především sociální sítě facebook, pro šíření revolučních myšlenek. Očekávání, která arabské jaro vzbudilo v zasažených státech i ve světě, zůstávají z velké části nenaplněna. Ve většině států nedošlo k vytvoření demokratického politického systému a ekonomické problémy v zmiňovaných státech přetrvávají a spíše se v důsledku pokračujících nepokojů prohlubují. V otázce demokratizace států bylo nejvýraznějším krokem konání svobodných voleb, které způsobily nárůst politického vlivu islamistů. Celkově způsobilo arabské jaro destabilizaci regionu. Čtvrtá kapitola práce se věnuje využití tématu v edukačním procesu. Práce přinesla konkrétní návrhy a výukové plány pro využití tématu na gymnáziu ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost.

Diplomová práce reflektuje doposud v českém prostředí málo zpracované téma. Arabské jaro a změny, které vyvolalo, nemůžeme označit jako uzavřený proces. Témata této diplomové práce je možné nadále rozvíjet.

SEZNAM ZKRATEK

FIS – Front Islamique du Salut, Islámská fronta spásy

GIS – General Intelligence Service

HRW – Human Rights Watch

IAEA – International Atomic Energy Agency, Mezinárodní agentura pro atomovou energii

LIFG – Libyan Islamic Fighting Group

MTI – Movement de la Tendance Islamique, Hnutí islámské tendence

NATO – North Atlantic Treaty Organization

NDP – National Democratic Party, Národní demokratická strana

NFA – National Forces Alliance

NTC – National Transitional Council

OSN – Organizace spojených národů

PSD – Parti Socialite Destourien, Socialistická ústavní strana

SCAF – Supreme Council of Armed Forces, Nejvyšší rada ozbrojených sil

RVP – Rámcový vzdělávací program

UGTT – Union Générale des Travailleurs Tunisiens

PRAMENY A LITERATURA

AGHAYEV, E. Analysis and background of the "Arab Spring" in Libya. *European Researcher*. 2013, roč. 39, č. 1-2, s. 193 - 198.

ARMSTRONG, K. *Islám*. Překlad Jan Zámečník. Praha: Slovart, 2008, 255 s. ISBN 978-807-3911-553.

BALADA, J. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 100 s. ISBN 978-808-7000-113.

BARŠA, P. Arabské jaro s ročním odstupem. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, 104 s. ISBN 978-808-7460-115.

BARŠA, P. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, 188 s. ISBN 80-859-5996-8.

BAREŠ, L. *Dějiny Egypta*. 1. vyd. Brno: NLN, 2009, 821 s. ISBN 978-807-1069-713.

BARTOS, O. – WEHR, P. *Using Conflict Theory*. Cambridge: CUP, 2002, 219 s. ISBN 0-521-79-446-3

BERÁNEK, O. *Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, 301 s. ISBN 978-802-0022-981.

BUREŠ, J. Koncepce státu v islámu a kritika islamistických postojů. In *Politický islám*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. Kapitola 2. s. 39 – 61. ISBN 80-7379-004-1.

ČEJKA, M. Historické souvislosti arabského jara. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, 104 s. ISBN 978-808-7460-115.

EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 1-23. DOI: 10.1215/10474552-1895357.

DELVIN, J. The Baath Party: Rise and Metamorphosis. *The American Historical Review*. 1991, roč. 96, č. 5, s. 1396 - 1407.

GILLIS, C. M. After the Revolution. *American Scholar*. 2014, roč. 83, č. 1, s. 6 - 9.

GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, 147 s. ISBN 978-80-7277-313-8.

GOMBÁR, E. Arabské revoluce - Nástup demokracie nebo islamismu? In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, 104 s. ISBN 978-808-7460-115.

GOMBÁR, E. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, 215 s. ISBN 80-246-0370-5.

GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 229 s. ISBN 978-80-246-141-82.

- GOMBÁR, E. *Revoluční demokratické strany na blízkém východě*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1986, 119 s.
- HUNTINGTON, S. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001. 447 s. ISBN 80-86182-49-5.
- CHOMEJNÍ, I. *Velájat-e faqih (Vláda faqíha): Islámská vláda*. 1. vyd. Teherán: Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního, 2004. 149 s.
- KOUŘILOVÁ, I. Typologie islámského myšlení ve 20. stol. In *Politický islám*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. Kapitola 1. s. 10 – 38. ISBN 80-7379-004-1.
- KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2001, 709 s. ISBN 80-861-1945-9.
- KROPÁČEK, L. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002, 197 s. ISBN 80-702-1540-2.
- KUBÍKOVÁ, N. Moslimské bratrstvo v Egypte. In *Politický islám*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. Kapitola 6. s. 148 – 167. ISBN 80-7379-004-1
- Libya: Country Report*. New York: The PRS Group, Inc., © 2013, 33 s. ISSN 1054-5719.
- LYNCH, B. Arab Spring: originns, implications, outlook. *New Zealand International Review*, 2011, roč. 36, č. 6, s. 9 – 12. ISSN 0110 – 0262.
- MARTIN, E. On One Forgotten Cause of the Arab Spring: the Lack of Economic Freedom. *Economic Affairs*, 2012, roč. 32, č. 3, s. 94 – 96.
- MENDEL, M. *Islámská výzva*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994, 230 s. ISBN 80-710-8088-8.
- METIAL, Y. Approaching the End of the Mubarak Era: Egypt's Achievements and Challenges. In *Strategic Survey for Israel 2010*. 1. vyd. Tel Aviv: INSS, 2010. Kapitola 13. s. 175 – 187. ISBN 978-965-7425-18-3.
- MEITAL, Y. The Struggle over Political Order in Egypt: The 2005 Elections. *Middle East Journal*. 2006, roč. 60, č. 2, s. 257 - 279.
- MURPHY, E. *Economic and political change in Tunisia: from Bourguiba to Ben Ali*. New York: St. Martin's Press, 1999, 285 s. ISBN 0-312-22142-8.
- OWEN, R. Military presidents in Arab States. *International Journal of Middle East Studies*. 2011, roč. 43, č. 3, s. 395 – 396.
- SHORBAGY, M. Understanding Kefaya: The New Politics in Egypt. *Arab Studies Quarterly*. 2007, roč. 29, č. 1, s. 39-60.
- ŠLECHTA, O. Intervence v Libyi – černý Petr arabského jara. In *Arabské jaro rok poté*. Praha: CEP, 2012, 104 s. ISBN 978-808-7460-115.

TAMIMI, Azzam S. *Rachid Ghannouchi a democrat within Islamism*. Oxford: Oxford University Press, 2001. ISBN 978-019-8032-076.

TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 251 s. ISBN 978-807-3670-979.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human development report 1994*. New York: Oxford University Press, 1994, 225 s. ISBN 01-950-9170-1.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human development report 2010*. New York: Macmillan, 2010, 227 s. ISBN 9780230284456 90101.

WAIŠOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 250 s. ISBN 978-807-3803-391.

WALLENSTEEN, P. *Understanding conflict resolution: war, peace, and the global system*. 1. vyd. London: SAGE Publications, 2002, 320 s. ISBN 07-619-6667-6.

WEST, J. *Karama!: journeys through the Arab Spring*. London: Heron Books, 2011, 388 s. ISBN 978-085-7389-947.

YÜKSEL, B. A. – BİNGÖL, Y. The Arab Spring in Tunisia: A Liberal Democratic Transition?. *Electronic Journal of Social Sciences*. 2013, roč. 12, č. 47, s. 310-327.

ZIADEH, R. *Power and policy in Syria*. Rev. pbk. ed. London: I.B. Tauris, 2013, 228 s. ISBN 978-178-0762-906.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Arab League sanctions for Syria. *BBC News* [online]. 12. 11. 2011 [cit. 2014-03-29].
Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15706851>>.

Arab uprising: Country by country. *BBC News* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2014-03-24].
Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-12482680>>.

Arab uprising: Country by country - Egypt. *BBC News* [online]. 2014 [cit. 2014-03-08].
Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-12482291>>.

Arab uprising: Country by country - Libya. *BBC News* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-12482311>>.

Arab uprising: Country by country - Tunisia. *BBC News* [online]. 16. 12. 2013 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-12482315>>.

Battle for Libya: Key moments. *AlJazeera* [online]. 23. 8. 2011 [cit. 2014-03-24].
Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/libya/2011/08/20118219127303432.html>>.

BATTY, D. Egypt protests: Saturday 5 February. *The Guardian* [online]. 5. 2. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/blog/2011/feb/05/egypt-protests>>.

Clashes at Egypt judicial protest. *BBC News* [online]. 24. 4. 2006 [cit. 2014-02-25].
Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4938810.stm>.

CORNWELL, R. Ten people who changed the world: Mohammed Bouazizi, an ordinary man who became the Arab Spring's figurehead. *The Independent* [online]. 31.12.2011 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <<http://www.independent.co.uk/news/world/politics/ten-people-who-changed-the-world-mohammed-bouazizi-an-ordinary-man-who-became-the-arab-springs-figurehead-6282311.html>>.

DE SOTO, H. The Real Mohamed Bouazizi. *Foreign Policy* [online]. 16.12.2011 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/12/16/the_real_mohamed_bouazizi>.

ElBaradei to form national association for change. *BBC News* [online]. 24. 2. 2010 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8534365.stm>>.

Egyptian voters back new constitution in referendum. *BBC News* [online]. 25. 12. 2012 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487>>.

Egypt's Islamist parties win elections to parliament. *BBC News* [online]. 21. 1. 2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16665748>>.

Egypt's Prime Minister Ahmed Shafiq resigns. *BBC News* [online]. 3. 3. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12634117>>.

Egypt Uprising of 2011. *Encyclopaedia Britannica: Online Academic Edition* [online]. 2014 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1756982/Egypt-Uprising-of-2011?anchor=ref1111037>>.

FAHIM, K. Slap to a Man's Pride Set Off Tumult in Tunisia. *The New York Times* [online]. 21.1.2011 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/01/22/world/africa/22sidi.html?pagewanted=1&_r=3&src=twrhp>.

FAHIM, K. In Upheaval for Egypt, Morsi Forces Out Military Chiefs. *The New York Times* [online]. 12. 8. 2012 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/08/13/world/middleeast/egyptian-leader-ousts-military-chiefs.html?pagewanted=1&_r=4&ref=global-home>.

Freedom in the World 2007: Egypt. *Freedom House* [online]. © 2007 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2007/egypt>>.

GOBE, E. *Tunisia the Gafsa Mining Basin between Riots and Social Movement*. [online]. 20.1.2011 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/55/78/26/PDF/Tunisia_The_Gafsa_mining_basin_between_Riots_and_Social_Movement.pdf>.

Guide: Syria Crisis. *BBC News* [online]. 9. 4. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-13855203>>.

GWARTNEY, J. *Economic Freedom of the World 2009 Annual Report* [online]. c2009, [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: <http://www.freetheworld.com/2009/reports/world/EFW2009_BOOK.pdf>.

HEYDEMENN, S. Managing militarization in Syria. *Foreign Policy* [online]. 22. 2. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/02/22/managing_militarization_in_syria>.

KENNER, D. Who's Who in the Syrian Opposition. *Foreign Policy* [online]. 29. 4. 2011 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/04/29/who_s_who_in_the_syrian_opposition>.

Libya election success for secularist Jibril's bloc. *BBC News* [online]. 18. 7. 2012 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-188809082311>>.

Libya profile. *BBC News* [online]. 18. 4. 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-13754897>>.

Live blog 29/1 - Egypt protests. *AlJazeera* [online]. 29. 1. 2011 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <<http://blogs.aljazeera.com/blog/middle-east/live-blog-291-egypt-protests>>.

Jasmine Revolution. *Encyclopaedia Britannica: Online Academic Edition* [online]. 2014 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1753072/Jasmine-Revolution#toc299733>>.

KIRKPATRICK, D. Chaos and Lawlessness Grow After Days of Unrest in Egypt. *The New York Times* [online]. 28. 12. 2013 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2013/01/29/world/middleeast/egypt-protests-cairo-port-said.html?pagewanted=all>>.

KIRKPATRICK, D. On Eve of Vote, Egypt's Military Extends Its Power. *The New York Times* [online]. 15. 6. 2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/06/16/world/middleeast/blow-to-transition-as-court-dissolves-egypts-parliament.html?ref=egypt&_r=0>.

LYNCH, M. Helping Syria without War. *Foreign Policy* [online]. 20. 2. 2012 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/posts/2012/02/20/helping_syria_without_war>.

FAHIM, K. Death in Police Encounter Stirs Calls for Change in Egypt. *The New York Times* [online]. 18. 7. 2010 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/07/19/world/middleeast/19abuse.html?pagewanted=all&_r=0>.

Profile: Hosni Mubarak. *BBC News* [online]. 22. 8. 2013 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12301713>>.

Profile: Egypt's Mohammed Morsi. *BBC News* [online]. 18. 12. 2013 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18371427>>.

Referendum on proposed Constitutional changes. *Carnegie Endowment for International Peace: Egypt's Transition* [online]. 18. 4. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://egyptelections.carnegieendowment.org/2011/04/18/referendum-on-proposed-constitutional-changes>>.

Resolution 1973 (2011) [online]. 17. 3. 2011 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>>.

SADIKI, L. Tunisia's constitution: A success story?. *AlJazeera* [online]. 27.1.2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/01/tunisia-constitution-success-s-2014121122929203231.html>>.

SCAF's suspension of the Constitution and Parliament. *Carnegie Endowment for International Peace: Egypt's Transition* [online]. 18. 4. 2011 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <<http://egyptelections.carnegieendowment.org/2011/04/18/scaf%E2%80%99s-suspension-of-the-constitution-and-parliament>>.

SIDDIQUE, H. Protests in Egypt and unrest in Middle East – as it happened. *The Guardian* [online]. 25. 1. 2011 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/global/blog/2011/jan/25/middleeast-tunisia>>.

SLIM, R. Unite Syria's opposition first. *Foreign Policy* [online]. 23.2.2012 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/02/23/unite_syrias_opposition_first>.

Syria finally gets its new Political Party Law. *Forward Syria*. srpen/září 2011, č. 54, s. 9 - 10. Dostupné z: <<http://issuu.com/haykalmedia/docs/forward-syria-august2011>>.

Syria's Christians caught in the middle. *BBC News* [online]. 6. 4. 2012 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17629499>>.

Syria profile: Timeline. *BBC News* [online]. 19. 3. 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995>>.

Syria: The story of the conflict. *BBC News* [online]. 14. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>>.

Timeline: Egypt's revolution. *AlJazeera* [online]. 14. 2. 2011 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/01/201112515334871490.html>>.

Tunisia Industry Minister Mehdi Jomaa to be new PM. *BBC News* [online]. 14.12.2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-25385984>>.

Tunisia's Islamist Ennahda party wins historic poll. *BBC News* [online]. 27.10.2011 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-15487647>>.

Tunisia Prime Minister Hamadi Jebali resigns. *BBC News* [online]. 19. 2. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21508498>>.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Islám – pracovní list
2. Politický systém Tuniska 1987 – 2010
3. Politický systém Tuniska 2011 – 2014
4. Politický systém Egypta 1981 – 2010
5. Politický systém Egypta 2011 – 2014

Příloha č. 1

Islám – pracovní list

Islám je náboženství vyznávající jednoho boha: _____.

Věřící se nazývají _____.

Islám je převládajícím náboženstvím v těchto oblastech světa: _____

_____.

Zakladatelem a prorokem tohoto náboženství byl: _____, narodil se v _____, která je významným poutním místem. Posvátnou knihou islámu je _____.

Po prorokově smrti se náboženská obec rozdělila na 2 skupiny: _____.

_____ jsou menšinová skupina, která trvala na tom, aby je vedl potomek proroka.

Islám rozlišuje 5 sloupů víry:

- 1) _____
- 2) modlitba, 5x denně
- 3) _____
- 4) půst v měsíci Ramadánu
- 5) _____

Od 70. let 20. stol. narůstá _____, kteří považují islám za řešení všech otázek a problémů společnosti. V některých zemích, kde tento proud převážil není tradiční právo _____ pouze morální normou ale zakotveno v legislativě.

příloha č. 2

Politický systém Tuniska 1987 – 2010

Tunisko je republikou s prezidentským systémem vlády. Prezidentem byl od roku 1987 do roku 2011

Zine al-Abidine Ben Ali

Ben Ali nastoupil jako prezident poté, co společně s Národní gardou obsadil prezidentský palác a nechal sesadit dosavadního prezidenta Bourguibu. Politické strana RCD, Ben Ali byl jejím předsedou, měla většinu v parlamentu po celou dobu Ben Aliho vlády. Volby do parlamentu se pravidelně konaly, ale ostatní politické strany byly perzekuovány, zejména strany na náboženském základě, které byly zakázány. Opoziční strany měly obvykle kolem 20 ze 141 křesel v parlamentu. Všichni ministerští předsedové jmenovaní za vlády Ben Aliho pocházeli z oblasti Súsy, odkud pocházel sám prezident. Největší průmyslové podniky byly rodinnými firmami, v jejichž čele stáli lidé s vazbou na prezidenta nebo nejužší vládní elitu.¹

¹ text:

GIRGLE, P. *Tunisko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 98 – 104 ISBN 978-80-7277-313-8.

obrázky:

KJEILEN, T. Zine el Abidine Ben Ali. *LookLex Encyclopaedia* [online]. 2013 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://i-cias.com/e.o/ben_ali.htm>.

Tunisko. *Leccos* [online]. 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://leccos.com/index.php/clanky/tunisko#top>>

příloha č. 3

Politický systém Tuniska 2011 – 2014

Na přelomu let 2010/2011 proběhla v Tunisku revoluce, která svrhla dosavadního prezidenta Ben Aliho. V říjnu 2011 se pod dohledem několika mezinárodních organizací konaly volby do Ústavodárného shromáždění. Volby vyhrála se ziskem 41% islamistická strana An-Nahda. 3 nesilnější strany spolu vytvořily vládní koalici. V parlamentu zasedly také ženy, velká část z nich byla zvolena za islamistické strany. V lednu 2014 byla přijata nová ústava, která prohlašuje islám za státní náboženství, zároveň garantuje svobodu vyznání a zakotvuje rovnoprávnost mužů a žen. Země se stále potýká s problémy, demonstracemi i teroristickými útoky radikálních islamistů. V roce 2013 byl spáchán atentát na sekulárního politika Chokriho Belaida. První porevoluční premiér Hamadi Jebali, zvolený za islamistickou stranu, po neúspěšném pokusu vyřešit vzniklou politickou krizi rezignoval.¹

¹ text:

EL-KHAWAS, M. A. Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*. 2012-12-05, roč. 23, č. 4, s. 1-23

SADIKI, L. Tunisia's constitution: A success story?. *AlJazeera* [online]. 27.1.2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/01/tunisia-constitution-success-s-2014121122929203231.html>>.

obrázky: Tunisko. *Leccos* [online]. 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://leccos.com/index.php/clanky/tunisko#to p>>. *Huffington post* [online]. 2014 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <<http://live.huffingtonpost.com/r/segment/hamadi-jebali-tunisia-prime-minister-resigns/51237d9efe34442ed4000367>>.

příloha č. 4

Politický systém Egypta 1981 – 2010

Egypt byl od 1953 prezidentskou republikou. Armáda měla od vzniku republiky v Egyptě silné postavení, všichni prezidenti byli příslušníky armády. V roce 1981 byl zvolen prezidentem generál Hosni Mubarak.¹

Mubarak byl zároveň představitelem vládnoucí strany NDP. Po celou dobu Mubarakovi vlády probíhaly parlamentní i prezidentské volby. Opoziční strany byly ale perzekuovány, byl jim omezován přístup k médiím při volební kampani apod. Nové politické strany mohly vzniknout pouze se souhlasem vlády.

¹obrázky: Wikipedia [online]. 27. 3. 2014 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Egypt>>.

Hlavní opoziční skupině Muslimskému bratrstvu byla registrace odepřena a oficiálně mělo zakázanou činnost, jeho členové byli často stíháni a uvězněni. Ještě přísnější perzekuce panovala při prezidentských volbách. Jiným kandidátům než samotnému Mubarakovi bylo umožněno kandidovat pouze v roce 2005. Hlavní protikandidát byl po skončení voleb uvězněn. Po celou dobu Mubarakovi vlády byl v Egyptě vyhlášený výjimečný stav, prezident měl rozhodující slovo ve všech obchodních zakázkách pro armádu, jeho synové získali podíly ve významných firmách.²

² text: Egypt Profile. BBC News [online] 1. 4.2014 [cit.2014-04-05]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-13315719>>.

příloha č. 5

Politický systém Egypta 2011 – 2014

V únoru 2011 rezignoval po 18 demonstracích prezident Mubarak. Po jeho odstoupení převzala moc Nejvyšší rada ozbrojených sil (SCAF). Nové parlamentní i prezidentské volby se konaly na konci roku 2011. Volby vyhrálo Muslimské bratrstvo, novým prezidentem se stal jeho kandidát Mohammed Morsi.

Už v roce 2012 ale byly parlamentní volby prohlášeny za neplatné, parlament byl rozpuštěn a všechny jeho pravomoci převzala SCAF, přestože nová ústava armádě žádnou politickou moc nepřiznávala.

V letech 2012 – 2013 probíhal boj o moc mezi islamistickým prezidentem a armádou (SCAF), která prosazuje sekulární hodnoty. Rozštěpené je i obyvatelstvo, část podporuje Muslimské bratrstvo, část má z vlády islamistů obavy. Novou ústavu kritizují pro porušování lidských práv a práv žen. V červenci 2013 armáda prezidenta Morsiho sesadila a zatkla. Muslimské bratrstvo bylo zakázáno, což vyvolalo vlnu odporu jeho příznivců, Egyptu v současnosti vládne armádní generál Abdel Fattah al-Sisi.¹

¹ text: Egypt Profile. *BBC News* [online] 1. 4.2014 [cit.2014-04-05]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-africa-13315719>>.

obrázky: *Wikipedia* [online]. 3. 4. 2014 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Mohamed_Morsi>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Radek Stehlík
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Arabské jaro 2010 – 2012
Název v angličtině:	Arab Spring 2010 – 2012
Anotace práce:	Práce se zabývá procesy arabského jara v letech 2010 až 2012. Specifikuje společné znaky a příčiny revolucí ve vybraných státech, kvůli kterým na události nahlíženo jako na součást jednoho procesu. Soustředí se na analýzu politických změn ve vybraných státech. Navrhuje možnosti pedagogického využití tématu.
Klíčová slova:	arabské jaro, konflikt, revoluce, islám, sekularismus, islamismus
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on Arab Spring during years 2010 and 2012. It points out the common characteristic of revolutions in chosen states and explains the reasons for presenting these revolutions as a part of one process. It focuses on analysis of political changes in these states. It also proposes the possible usage of the topic within school education.
Klíčová slova v angličtině:	Arab Spring, conflict, revolution, islam, secularism, islamism
Přílohy vázané v práci:	1. Islám – pracovní list 2. Politický systém Tuniska 1987 – 2010 3. Politický systém Tuniska 2011 – 2014 4. Politický systém Egypta 1981 – 2010 5. Politický systém Egypta 2011 – 2014
Rozsah práce:	75 s. (135 550 znaků)
Jazyk práce:	čeština